

Onsdagen den 7 april Onsdagen den
7 april 1976

Kl. 19.30

---

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Förhandlingarna leddes till en början av fru tredje vice talmannen.

§ 1 Vissa anslag inom socialdepartementets verksamhetsområde
(forts.)

Fortsattes överläggningen om socialutskottets betänkande 1975/76:30.

Herr ALSÉN (s):

Fru talman! I socialutskottets betänkande nr 30 är en mycket stor mängd frågor behandlade, och det är en väldig vidd i dem. Jag skall här inskränka mig till att beröra två motioner som den socialdemokratiska representationen på Uppsalabänken har väckt, nämligen motionerna 1220 och 1221. Dessa båda motioner tar upp besvärliga problem som existerar vid Akademiska sjukhuset i Uppsala och som hårt drabbar såväl patienter som personal. Jag vill ge några synpunkter i anslutning till envar av de nämnda motionerna, men tyvärr tvingas jag först konstatera ett förhållande som gäller för dem båda, nämligen att utskottet inte har varit särskilt positivt i sina ställningstaganden, vilket vi givetvis beklagar.

Först vill jag behandla motionen 1220, där utskottets yttrande återfinnes på s. 23 i betänkandet. Motionen tar upp problem i samband med läkarsituationen vid Akademiska sjukhuset i Uppsala. Vi har efter en som vi tycker ganska belysande plädering yrkat att denna situation skulle bli föremål för översyn. Akademiska sjukhuset är ju ett statligt undervisningssjukhus, och ytterst är det alltså riksdagen som tar ställning till exempelvis frågan om läkartjänsterna vid sjukhuset. Akademiska sjukhuset har därigenom inte kunnat hävda sig – om man får uttrycka sig på det sättet – i den konkurrens mellan olika sjukvårdshuvudmän som råder på läkarfronten, ett förhållande som förelegat i många år och som på senare år har accentuerats. Jag är väl medveten om det som utskottets ordförande med rätta har tryckt på och som återfinns i betänkandet, nämligen behovet av återhållsamhet när det gäller expansionen av läkartjänster, i synnerhet sådana på högre nivå. Jag är också medveten om Landstingsförbundets rekommendation i detta sammanhang. Men det tragiska är ju att detta i hög grad har stannat vid en rekommendation. I varje fall från Akademiska sjukhusets horisont upplever vi att denna rekommendation inte beaktats av sjukvårdshuvudmännen i önskvärd utsträckning. Som en följd av detta har sjukhuset fått vidkännas en mycket kraftig avgång från viktiga tjänster av kvalificerade läkare. Förhållandet berörs i motionen, men jag vill peka på det även i detta sammanhang.

Onsdagen den
7 april 1976

---

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Akademiska sjukhuset, som inte har kunnat hävda sig i detta konkurrensläge, har alltså på mycket kort tid förlorat många av sina specialister. Som ett exempel på detta nämns i motionen att under 1974 inte mindre än 39 specialistutbildade läkare avflyttade från sjukhuset.

Självfallet måste ett sjukhus som liksom Akademiska sjukhuset i Uppsala är ett utbildningssjukhus räkna med en viss avgång av läkare. Det är helt naturligt, och något annat har vi över huvud taget aldrig velat påstå. Man har på erfarenhetsmässiga grunder räknat med att en avgång på 10–15 lasarettläkarkompetenta specialister är en naturlig avgång när det gäller ett sjukhus av Akademiska sjukhusets storlek. Men här hade man alltså 1974 en avgång med 39 läkare. Det belyser svårigheterna att som jag här säger hävda Akademiska sjukhuset på en marknad som tyvärr är en konkurrensmarknad, där parterna i olika former bjuder över varandra. Detta är den något trista verklighet vars existens vi tvingas konstatera.

Vi delar självfallet utskottets uppfattning att även statliga sjukhus skall åläggas återhållsamhet i linje med Landstingsförbundets rekommendation. Men återhållsamheten får inte ta sig de uttryck som vi kan konstatera drabbar Akademiska sjukhuset. Vi tycker också att det är litet underligt att man inte gjort några jämförande undersökningar när det gäller dessa frågor. Vi tror att man i varje fall när det gäller två statliga sjukhus kan göra rättvisa jämförelser.

Vi har i motionen jämfört situationen vid Karolinska sjukhuset i Stockholm och situationen vid Akademiska sjukhuset i Uppsala för att belysa läkartätheten på de olika sjukhusen. Då finner vi att läkartätheten per vårdplats vid Karolinska sjukhuset är 0,22, medan den vid Akademiska sjukhuset är 0,15.

Jämför man läkartätheten per tusen vård dagar finner man att siffran för Karolinska sjukhuset är 0,85 och för Akademiska sjukhuset 0,58. Det kan måhända med visst fog hävdas att man är kompenserad på Akademiska sjukhuset genom annan vårdpersonal – det vore i och för sig teoretiskt möjligt. Men ser man på siffrorna för övrig sjukvårdspersonal finner man att situationen är precis analog. Jag vill bara nämna att per vårdplats på Karolinska sjukhuset är personalsiffran härvidlag 2,16, på Akademiska sjukhuset 1,97. Per tusen vård dagar är siffran för Karolinska sjukhuset 8,10 och för Akademiska sjukhuset 7,41.

Akademiska sjukhuset har alltså genomgående en avsevärt sämre situation vid en jämförelse med ett annat statligt sjukhus. Tillsammans taget gör detta att vi är i en väldigt besvärlig situation vid Akademiska sjukhuset som i många fall ställer, vill jag säga, orimliga krav på läkarsidan. Det präglar självfallet hela personalsituationen och därmed hela sjukhusets möjligheter att på ett acceptabelt sätt klara sina vårduppgifter.

Utskottet säger i sitt betänkande att med hänsyn till att regeringen för budgetåret 1976/77 föreslagit en viss förbättring vad gäller läkarsidan vid Akademiska sjukhuset i Uppsala är det inte motiverat med den översyn som vi påyrkat i motionen 1220. Det är riktigt som utskottet säger

att det föreligger ett förslag om nya tjänster vid Akademiska sjukhuset. Jag vill, när jag belyser situationen inför det nya budgetåret, peka på ett förhållande som kan vara av intresse. Det föreligger från Akademiska sjukhuset en ansökan om 23 nya tjänster. Socialstyrelsen har för sin del tillstyrkt 19 tjänster, och departementet föreslår att man inrättar 9 nya tjänster. Skillnaden är alltså att man i det slutliga förslaget accepterar 9 i stället för 23 resp. 19 tjänster.

Det märkliga förhållande som jag vill peka på är att den av socialstyrelsen accepterade nivån för förstärkning med läkartjänster inte kan uppnås, eftersom den del av huvudmannen som landstinget representerar icke kan besluta om inrättande av fler tjänster än vad statsmakterna är med om och som riksdagen i dag har att ta ställning till. Det belyser den ytterst svåra situationen både formellt och reellt.

Men utskottet ger oss ändå ett visst hopp när utskottet avslutningsvis skriver om motionen: "Utskottet, som utgår från att regeringen vid kommande budgetprövningar ägnar den här aktuella problematiken särskild uppmärksamhet, avstyrker motionen 1975/76:1220." Vi kan till nöds ur detta utläsa en positiv syn från utskottets sida. Jag ser också att socialministern är i kammaren. Jag är förvissad om att han nu kommer att ta detta till sitt hjärta och kommer att möta de förhoppningar, som utskottet givit upphov till genom denna skrivning, med den välvilja och förståelse som socialministern säkerligen har möjligheter att mobilisera.

Jag stannar alltså vid det resonemanget när det gäller motionen 1220.

Får jag sedan något beröra motionen 1221, som behandlas på s. 42 och 43 i betänkandet. Den gäller frågan om byggande av en ny kvinnoklinik vid Akademiska sjukhuset i Uppsala. Vi begär i motionen projektering av en ny kvinnoklinik.

Byggandet av kliniken har uppskjutits under många år och skapat helt ohållbara förhållanden. Jag ser att utskottets ordförande är i kammaren, och därför vill jag säga att vi verkligen skulle uppskatta om utskottet tog sig en tur norrut till Uppsala. SJ består med mycket goda kommunikationer dit, det är en angenäm färd. Men den upplevelse ni kommer att få på kvinnokliniken är tyvärr inte lika angenäm – där råder, som vi ser det, helt oacceptabla förhållanden i dag.

När man under senare år har haft möjligheten – och i viss mån förmånen – att här i kammaren höra diskussionen om nog så motiverade och angelägna förslag till smärtfri förlossning kan man från vår utgångspunkt kanske göra den reflexionen att det ändå gäller en ganska sofistikerad insats i förhållande till vad vi önskar oss på Akademiska sjukhusets kvinnoklinik. Där rör det sig om missförhållanden av en art som jag tror att det är svårt att hitta på många håll i vårt land, i varje fall på platser med sjukhus av motsvarande storlek.

Vi har pekat på hur orimlig situationen är. Utrymmena på kliniken är alldeles för små, planlösningen är otidsenlig och den hygieniska standarden är helt otillfredsställande. Det dagliga sjukvårdsarbetet får utföras under oacceptabla förhållanden. Så t. ex. har vårdavdelningarna brist på

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

isoleringsrum, tvättrummen är olämpliga och man har för få toaletter, t. ex. tre toaletter på 30 patienter och en toalett för personalen. Sköljrummen är otidsenliga. Man kan konstatera att situationen för patienter och personal är helt orimlig. Den innebär vårdinsatser från personalens sida som ställer krav av oskälig omfattning. Vi ställer sådana anspråk att man frågar sig hur länge vi kan fortsätta att göra det. Det är en helt oacceptabel arbetsmiljö, för att använda det begreppet.

I betänkandet sägs att en arbetsgrupp har tillsatts för att pröva sjukvårdsplanemässiga förutsättningarna för sjukhusets fortsatta utbyggnad och att i den arbetsgruppen ingår representanter för socialstyrelsen, nämnden för undervisningssjukhusens utbyggande, Uppsala läns landstingskommun och kommittén för sjukhusets utbyggande.

Det sägs också att arbetsgruppen har ansett att den fortsatta projekteringen bör bero till dess att ett sjukvårdsplanemässigt underlag för bedömning av de aktuella verksamhetsområdena föreligger. Detta var vi fullt medvetna om när vi skrev vår motion. Men vi är också ytterst medvetna om att den uppfattningen inte delas av Uppsala läns landsting. Man menar tvärtom, som vi också hävdar i vår motion, att den situation som nu råder är orimlig och akut – jag har kort beskrivit den. Den måste åtgärdas. Oavsett planeringen i övrigt är situationen sådan att den måste angripas i dag. Med en projekteringsstart omgående skulle det, med de tidsfaktorer vi har att räkna med, i bästa fall innebära byggstart 1979 och ett färdigställande 1981 av kvinnokliniken. Det är alltså fem år dit. Men då bör projekteringen starta omgående. Det är läget. Och att det är ett orimligt läge hävdar helt naturligt landstingsansvariga i Uppsala. Man måste befinna sig på en rejäl distans från de vardagliga problemen för att kunna skjuta frågan längre framåt i tiden och tala om ytterligare planering. Jag hyser helt naturligt stor respekt för planeringsresonemang. Men i det här läget är de akuta problemen av den omfattningen att åtgärder måste sättas in så att man kan komma i gång med projekteringen. Det bryter inte sönder en riktig planering; det är vår bestämda uppfattning.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden som – jag upprepar det – är otillfredsställande för såväl personal som patienter och som sjukvårdshuvudmannen inför det regionala och lokala trycket inte kan ge en acceptabel förklaring till, ber jag att få yrka bifall till motionen.

I detta anförande instämde herr Hjorth (s) och fru Dahl (s).

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Fru talman! Jag har tidigare i dag inte bemött någon av de ledamöter som gjort inlägg i debatten med anledning av avstyrkta motioner, men jag skall göra ett undantag för herr Alsén. Han tog nämligen upp ett problem som ur många synpunkter är besvärligt.

Herr Alsén sade först beträffande läkarsituationen att utskottet är mindre positivt i sitt betänkande, men mot slutet av sitt anförande sade han

att utskottet visat förståelse för situationen. Vi har försökt bedöma frågan om läkartillgången vid Akademiska sjukhuset mot bakgrunden av att sjukhuset i propositionen, som utskottet tillstyrker, anvisats nio nya tjänster. Man kan naturligtvis önska ännu fler tjänster, men i mina första anföranden i dag hänvisade jag till rekommendationen från Landstingsförbundet att samtliga sjukvårdshuvudmän med hänsyn till läkarbristen i vårt land bör visa återhållsamhet vid tillsättningen av läkartjänster. Det är inte bara staten, herr Alsén, som avvisar framställningar om nya läkartjänster, utan även många landsting tvingas av ekonomiska skäl att göra det. Akademiska sjukhuset i Uppsala är alltså inte ensamt i den situation som det befinner sig i, utan den delas av många andra sjukhus.

Det är uppenbarligen så att de siffror som herr Alsén nämnde visar att Karolinska sjukhuset har en större läkartäthet än Akademiska sjukhuset. Den enda rekommendation jag kan ge i det sammanhanget är att direktionen för Akademiska sjukhuset skärper sig i sina krav och försöker få dem tillgodosedda. Stockholmarna har tydligen haft större tur eller har kunnat argumentera bättre; det kan vara orsaken till att man i dag har denna skillnad i fråga om läkartätheten.

Sedan skall jag tacka herr Alsén för invitationen till Uppsala. Uppsala är en trivsamt stad, som man gärna reser till. Utskottet har faktiskt besökt Uppsala, men då studerade vi Ulleråkers sjukhus och inte Akademiska sjukhuset. Men vi måste ju fara förbi Akademiska sjukhuset för att komma till Ulleråkers sjukhus, och det är tänkbart att vi kan ta en titt på Akademiska sjukhuset när det finns möjligheter att planera in en resa mellan utskottssammanträdena.

Herr Alsén tog upp missförhållandena vid kvinnokliniken. Jag har ingen anledning att ett ögonblick betvivla att hans skildring är riktig. Men i detta sammanhang vill jag understryka att sjukvårdsplanerna måste vara färdiga innan man kan påbörja byggandet. Nämnden för undervisningssjukhusens utbyggande har i sitt yttrande över medelskandens för olika byggnadsföretag vid sjukhusen sagt att man bör visa stor återhållsamhet i fråga om investeringar i sjukhusen i avvaktan på att ett förbättrat sjukvårdsplanemässigt underlag föreligger för bedömning av den framtida situationen.

Sedan kan jag inte diskutera med herr Alsén om förhållandena mellan landstingsmännen och dem som företräder den statliga delen av Akademiska sjukhuset. Jag föreställer mig emellertid att om landstingsledamöterna kan hävda sina synpunkter och har sina planer färdiga, säger ingen människa nej till att det problem löses som herr Alsén så värtaligt har skildrat föreligger vid Akademiska sjukhuset i Uppsala. Jag önskar alltså honom och landstingsmännen framgång i deras arbete med att göra sjukvårdsplanen klar. Sedan finns det möjlighet att återkomma till riksdagen och få beslutet genomfört.

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Herr ALSÉN (s):

Fru talman! Jag känner uppriktigt och stor tacksamhet mot utskottets ordförande, som har ägnat våra frågor – Uppsala län och Akademiska sjukhuset – så stort intresse. Vi noterar oss med glädje till minnes att utskottets ordförande var vänlig nog att replikera i våra frågor. Vi hyser förhoppning om att de då på ett särskilt sätt kommer att dröja sig kvar i hans minne och förhoppningsvis också i utskottets.

Som vi vet – det framgick av debatten tidigare i dag – råder det samstämmighet och god anda inom utskottet. För herr utskottsordföranden fram dessa frågor, förmodar jag att de kommer att omslutas av övriga ledamöter, och utskottet kommer i god anda och samförstånd att besluta i för oss viktiga frågor. Jag tackar och hälsar utskottet i dess helhet välkommet till Uppsala.

Akademiker brukar skämtsamt säga att Uppsala är bäst. Då brukar lundensarna säga: Men Lund är bättre. I detta sammanhang får jag väl säga: Akademiska sjukhuset är möjligen bäst men Karolinska sjukhuset är bättre. Vad det kan bero på skall jag inte döma om. Det är möjligt att det finns duktigare landstingsmän i det huvudmannaskap som är förknippat med Karolinska sjukhuset. Jag hyser ändå en förhoppning om att utskottet och departementet, även om vi inte har så duktiga och framgångsrika landstingsmän, objektivt bedömer dessa frågor och då kanske kommer fram till att det från sakliga utgångspunkter – även om de inte är så värtaligt skildrade eller verbalt framgångsrikt uttryckta – finns motiv för att gå oss till mötes.

Jag är väl medveten om, herr Karlsson i Huskvarna, att alla önskar att få mer och att många delar vårt öde att inte kunna få någonting alls, inte ens en ringa del av vad man önskar. Det är vi väldigt medvetna om. Vad vi tycker är berättigat är emellertid att vi skall kunna få mera jämlika förhållanden vad gäller tillgången på läkare vid Akademiska sjukhuset i Uppsala och andra statliga undervisningssjukhus.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Fru talman! Vi skall med all saklighet ta ställning till ärenden som kommer fram när det gäller Akademiska sjukhuset i Uppsala. Men förutsättningen är att man först klarar av planförhållandena beträffande detta sjukhus.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 7

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Romanus, och förklarades den förra propositionen

Nr 102

Onsdagen den
7 april 1976

---

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Romanus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 7 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Romanus.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 274
Nej - 28
Avstår - 1

M o m . 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 8 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 10

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 2 av herr Romanus anförda motiveringen i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Romanus i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Romanus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 10 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Romanus i motsvarande del.

Nr 102

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 270
Nej - 32
Avstår - 1

Punkterna 11-14

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 15

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Romanus, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Romanus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 15 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Romanus.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 265
Nej - 35
Avstår - 3

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrar Carlshamre och Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerlind begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 15 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Carlshamre och Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerlind begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 255
Nej - 45
Avstår - 3

M o m . 3

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herrar Carlshamre och Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerlind begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 15 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herrar Carlshamre och Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerlind begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 256
Nej - 43
Avstår - 3

Punkterna 16-26

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 27

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Romanus, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Romanus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 27 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Romanus.

Nr 102

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 271
Nej - 29
Avstår - 1

Punkten 28

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av fru Marklund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m . 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 29-32

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 33

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1221 av herr Alsén m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 34

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 35

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Romanus och fröken Andersson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 35 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Romanus och fröken Andersson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 243
Nej - 53
Avstår - 6

M o m . 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 36

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2 Arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens organisation, m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande 1975/76:31 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt avser framställningen beträffande arbetarskyddsstyrelsen, yrkesinspektionen och statens arbetslinnik jämte motioner.

Fru TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Arbetarskyddsstyrelsen)

Regeringen hade i propositionen 1975/76:100 bilaga 13 under punkten C 1 (s. 103–108) föreslagit riksdagen att bemyndiga regeringen att hos arbetarskyddsstyrelsen inrätta en tjänst för överingenjör i Fe 23/24 samt till Arbetarskyddsstyrelsen för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 57 325 000 kr., varav 223 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975/76:2010 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en översyn av arbetarskyddsstyrelsens organisation och verksamhet i syfte att uppnå snabbare beslut och effektivare verksamhet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen bemyndigade regeringen att hos arbetarskyddsstyrelsen inrätta en tjänst för överingenjör i Fe 23/24,

2. att riksdagen till Arbetarskyddsstyrelsen för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 57 325 000 kr., varav 223 000 kr. att avräknas

mot automobilskattemedlen,

3. beträffande en översyn av arbetarskyddsstyrelsens organisation och verksamhet att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2010.

Reservation hade avgivits

1. beträffande en översyn av arbetarskyddsstyrelsens organisation och verksamhet av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2010 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Punkten 3 (Yrkesinspektionen)

Regeringen hade under punkten C 3 (s. 111–113) föreslagit riksdagen att till Yrkesinspektionen för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 54 180 000 kr., varav 1 821 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975/76:760 av herrar Stjernström (c) och Åsling (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att Jämtlands län skulle utgöra ett distrikt av yrkesinspektionen.

Utskottet hemställde

1. beträffande ett särskilt distrikt för yrkesinspektionen i Jämtlands län att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:760,

2. att riksdagen till Yrkesinspektionen för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 54 180 000 kr., varav 1 821 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits

2. beträffande yrkesinspektionens organisation av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Larsson i Öskevik (c) och Romanus (fp) samt fröken Andersson (c) och fru Wigenfeldt (c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

beträffande ett särskilt distrikt för yrkesinspektionen i Jämtlands län att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:760 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Fru talman! Vi har under senare år haft en mycket intensiv diskussion rörande arbetsmiljöfrågorna, och det har resulterat i att vi fått en välbefogad lagstiftning på området. Nu gäller det att följa upp det som vi har beslutat om, och det fordrar ett intensivt arbete. För att vi skall lyckas fordras ekonomiska insatser men också insatser från tekniker, och utbyggnaden av yrkesinspektionen är därvid av oerhört stor betydelse.

För att vi skall kunna få det bästa resultatet fordras det också att de människor som är engagerade i denna verksamhet kan utnyttja sin

arbetstid på det bästa sättet. Men om yrkesinspektörerna skall ägna alltför mycket av sin arbetsdag åt långa resor, blir arbetet inte effektivt, och så blir fallet om distrikten är för stora.

Mot denna bakgrund har ett par partivänner till mig från Jämtland väckt en motion om att Jämtland skall bli ett eget yrkesinspektionsdistrikt. När beslutet om genomförande av lagstiftningen på området fattades för något år sedan yrkade vi från centern att inriktningen skulle vara att varje län skall bilda eget yrkesinspektionsdistrikt. I motionen har man pekat på det förhållandet att den negativa befolkningsutvecklingen i Jämtland vänt under senare år. Lokaliseringspolitiken har börjat ge resultat, och detta får till följd att man i Jämtland behöver betydande insatser från yrkesinspektionen. Där finns inte en sådan industritradition som man har i många andra län. När nya industrier byggs upp måste också yrkesinspektionen vara med för att se till att dessa uppfyller de miljömässiga kraven.

Man har i motionen redovisat att det i Jämtland är ca 1 700 arbetsplatser som står under yrkesinspektionens tillsyn och att antalet anställda på dessa arbetsplatser är ungefär 23 000. Huvudparten av företagen i länet tillhör alltså kategorin mindre och medelstora, och detta ställer naturligtvis stora krav på yrkesinspektionen. Man menar här att Jämtlands och Västernorrlands län är ett alltför vidsträckt distrikt för att verksamheten skall bli den effektivaste.

Centerrepresentanten i utskottet har följt upp motionen i reservation 2 och yrkat, att vi redan nu skulle fatta beslut om att Jämtland skall bli ett eget yrkesinspektionsdistrikt. Nu hänvisar utskottsmajoriteten till en utredning som säger att man bör avvakta med ett sådant beslut tills man ser hur verksamheten fungerar. Vi anser dock att det redan nu är tid att fatta beslut.

Jag ber därför, fru talman, att få yrka bifall till reservationen 2 vid utskottets betänkande nr 31.

Herr ÅKERLIND (m):

Fru talman! Den stora satsningen på arbetsmiljöfrågor under de senaste åren har inneburit att arbetskyddsstyrelsen fått en starkt utökad verksamhet och ett stort tillskott av personal. En kraftigt ökande verksamhet ställer givetvis stora krav på att organisationen fungerar väl.

Tyvärr tycks det finnas en del brister i fråga om organisationen. Sålunda tycks beslutsdelegeringen vara låg. En låg beslutsdelegering innebär komplikationer och förseningar och torde även reducera arbetsglädjen för personalen. När arbetsmedicinska institutet slogs samman med arbetskyddsstyrelsen skulle givetvis organisationen ha anpassats till den nya myndigheten. Så tycks inte ha skett i tillräcklig grad.

Arbetsmiljöutredningen berör i sitt slutbetänkande flera delar av arbetskyddsstyrelsens verksamhet där man anser att det behövs mer personal. Detta är säkert riktigt. Arbetskyddsstyrelsen föreslås i år få 43 nya tjänster.

Onsdagen den
7 april 1976

Arbetskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens organisation, m. m.

Men eventuella brister i organisationen kan inte bara avhjälpas med fler tjänster.

Arbetsmiljöutredningen har inte fördjupat sig i arbetskyddsstyrelsens organisation så långt att särskilt mycket av konkreta åtgärder har föreslagits, men det framkommer ändå en del intressanta synpunkter i utredningens slutbetänkande. Man säger där att efterfrågan på tjänster växer snabbare än resurserna och att bristerna trots större kapacitet kan upplevas som större nu än tidigare. Vidare sägs att det på vissa områden visat sig föreligga oklarhet om fördelningen av ansvaret mellan skilda myndigheter samt att det brister i samarbetet mellan den arbetsmedicinska avdelningen och arbetskyddsfonden. Arbetskyddsstyrelsen lider väl av vad man skulle kunna kalla växtvärk. Kraven ökar och resurserna räcker inte alltid till. Men då är det så mycket nödvändigare att själva organisationen fungerar väl, så att nya resurser alltid kommer till fullt utnyttjande.

Moderata samlingspartiet har i en partimotion begärt en översyn av arbetskyddsstyrelsens organisation och verksamhet i syfte att uppnå snabbare beslut och effektivare verksamhet.

Herr Carlshamre och jag vill genom reservationen 1 få den begärda översynen till stånd, och jag yrkar härmed bifall till reservationen 1.

Herr JOHNSSON i Blentarp (s):

Fru talman! I socialutskottets betänkande 1975/76:31 behandlas propositionen 100 såvitt avser framställningar beträffande arbetskyddsstyrelsen, yrkesinspektionen och statens arbetsklirik jämte i ärendet avlämnade motioner.

Såsom framgår av betänkandet råder det enighet om de framställningar som gjorts i nämnda proposition. En stark utveckling, och en motiverad sådan, pågår inom detta område. Två reservationer har i anledning av motioner avgivits till betänkandet.

I motionen 1975/76:2010 från moderata samlingspartiet och i reservationen 1, som nyss berörts av herr Åkerlind, yrkas att arbetskyddsstyrelsens organisation och verksamhet skall ses över i syfte att uppnå snabbare beslut och en mera effektiv verksamhet. Man pekar därvid på den snabba expansion som skett inom arbetskyddsstyrelsen under de senare åren.

Som framgår av utskottsbetänkandet är emellertid de aktualiserade frågorna redan föremål för uppmärksamhet. Således är en ny arbetsordning under utarbetande, som avses gälla fr. o. m. den 1 juli i år. Beträffande utbildningen har arbetsmarknadsministern bemyndigats att tillkalla sakkunniga för utredning av berörda frågor. I övrigt kan anföras att arbetsmiljöutredningen behandlat frågor om arbetskyddsstyrelsens verksamhet och organisation i sitt slutbetänkande.

Utskottet avstyrker motionen och reservationen.

Reservationen 2 anknyter till motionen 1975/76:760 från centerpartiet. Däri yrkas att Jämtland skall utgöra ett eget yrkesinspektionsdistrikt.

Onsdagen den
7 april 1976

Arbetskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens organisation, m. m.

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden med samma krav men yrkat avslag på kraven med motiveringen att alltför kort tid förflutit sedan den nya organisationen börjat verka. Herr Gustavssons i Alvesta argumentation i ärendet var densamma nu som tidigare; ingenting nytt har framkommit. Motionärerna och reservanterna torde även de behöva avvakta en längre tids erfarenhet av den nya organisationen, som trädde i kraft först den 1 juli 1974.

Motionärerna och reservanterna har, som jag anförde, inte framfört några nya synpunkter på ärendet. När man motionerar och reserverar sig vore det emellertid skäligt att i sakfrågan kunna anföra någonting nytt, men i detta fall har så ej skett.

Arbetsmiljöberedningen har också i sitt slutbetänkande anfört att erfarenheterna av den nya organisationen är alltför knapphändiga för att man skall kunna bedöma effektiviteten och lämpligheten i övrigt.

Centern vill tydligen först införa en ny organisation och sedan se om det finns motiv för och behov av en sådan. De synpunkter som framförts av utredningen överensstämmer däremot med utskottets bedömning. Utskottet anser att ett ställningstagande i organisationsfrågan bör anstå tills ytterligare erfarenheter vunnits och avstyrker därför motionerna.

Med det anförda, fru talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STJERNSTRÖM (c):

Fru talman! Som tidigare påpekats utgör Jämtlands och Västernorrlands län tillsammans ett yrkesinspektionsdistrikt med kansliet förlagt till Härnösand och med ett lokalkontor i Östersund. Det innebär mycket stora reseavstånd för en del inspektörer, precis som herr Gustavsson i Alvesta anförde.

Men det är en sak i utskottets skrivning som jag skulle vilja ta upp och fråga utskottets talesmän om.

Herr Johnsson i Blentarp säger att inget nytt har framkommit sedan förra året. Nej, det behövs inte. Jämtlands län är som det är sedan förra året. Ytstorleken är densamma, och satsningen på näringslivet bl. a. från samhällets sida är densamma; vi försöker på olika sätt förbättra samsättningen i länet. Då är det mycket viktigt för såväl arbetsgivare som arbetstagare att yrkesinspektionen fungerar väl.

Nu säger utskottet att man måste vänta och se och skaffa sig mer erfarenheter. Skulle det, herr Johnsson, kunna innebära att Jämtlands län inte får ett eget yrkesinspektionsdistrikt? Kan ni tänka er att utvecklingen blir sådan – eller förhalar ni moderater och socialdemokrater frågan ett antal år för att sedan gå med på de krav som vi ställer från centerpartiet?

Det skulle vara intressant att höra om ni verkligen med den här skrivningen menar att vi i Jämtlands län inte heller på sikt skall få ett eget yrkesinspektionsdistrikt – eftersom det är så angeläget att vänta på erfarenheterna.

Onsdagen den
7 april 1976

Arbetskyddsstyrelsen och yrkesinspektionens organisation, m. m.

Jag vill påstå att erfarenheterna av den nuvarande organisationen finns och har påtalats tidigare. Avstånden är som sagt desamma, och problemen är av det skälet tillräckligt stora. Den erfarenheten har vi också. Det finns därför ingen anledning att skjuta på frågan ytterligare och det skulle vara intressant att höra vad moderaterna och socialdemokraterna egentligen har tänkt sig.

Herr JOHNSSON i Blentarp (s):

Fru talman! Herr Stjernström undrar vad socialdemokraterna och moderaterna har tänkt sig och vad utskottet har tänkt sig – om Jämtlands län får något eget yrkesinspektionsdistrikt eller ej. Det är kanske mer motiverat att ställa frågan: Vad har egentligen centern tänkt sig?

Man säger från centerns sida att yttinnehållet i Jämtlands län är desamma som tidigare. Ja, det har ingen ifrågasatt. Man säger också att man känner till de erfarenheter som vunnits av den nuvarande organisationen. Det måste man tydligen ha gjort redan innan den nya lagen trädde i kraft den 1 juli 1974. I utskottsbetänkandet påpekas att tiden varit för kort för att de erfarenheter skulle kunna föreligga som behövs för att göra en bedömning av den nya organisationen.

Arbetsmiljöutredningen har för en tid sedan lämnat sitt slutbetänkande, som nu är under remissbehandling. Vi får väl därefter göra en bedömning av vilken organisation för yrkesinspektionen som erfordras. Eller är det, som jag nämnde i mitt tidigare inlägg, så att centern föreslår inrättande av en organisation och sedan bedömer om den behövs?

Herr STJERNSTRÖM (c):

Fru talman! Herr Johnsson i Blentarp frågar vad centern har tänkt sig. Vi har tänkt oss ett yrkesinspektionsdistrikt i Jämtlands län.

Så frågar han: "Visste ni om erfarenheterna innan den nya organisationen kom till?" Ja, det gjorde vi. Vi visste vilka avståndsproblem vi har. Avstånden är mycket stora, och det är en mycket olämplig organisationsform som vi nu har. Därför har vi påtalat detta redan förut.

Jag kan för herr Johnsson i Blentarp som kanske inte känner till situationen så väl – det är ju beklagligt – helt kort redovisa hur det ligger till. Det är ett mycket stort avstånd från Härnösand till arbetsplatserna, t. ex. i västra Jämtland. Men dessa sorterar under personal som är placerad vid kontoret i Härnösand. Så ligger det till i den delen.

Vi vet mycket väl vad vi har tänkt oss. Vi har tänkt oss yrkesinspektionsdistrikt i Jämtlands län av det skälet att det är bra för näringslivet och bra ur arbetskyddssynpunkt för människorna som arbetar i de olika företagen.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Fru talman! Till herr Johnsson i Blentarp vill jag säga att herr Johnsson ju inte kan vara omedveten om de diskussioner vi har haft i utskottet under de här åren. Herr Johnsson säger att först vill centern ha en or-

ganisation, och sedan vill man ta reda på om den egentligen behövs, och han frågar: "Vad har ni tänkt er?"

Herr Johnsson! Från början var det 11 yrkesinspektionsdistrikt. Sedan föreslogs 19, som det nu är. Men hela tiden har vi krävt att man skall ha ett distrikt för varje län, att alltså länen skall vara de regionala enheterna. Det är ingenting nytt, utan det är vårt krav från första stund, när den här lagen infördes.

Herr JOHNSSON i Blentarp (s):

Fru talman! Till herr Stjernström kan jag väl bara säga att jag av hans anförande fick bekräftat att centern mer eller mindre söker leka fjärrskådare. Det är väl på det sättet att när en ny organisation är inrättad, så vill man ha litet tid att vinna erfarenheter. Ni vill tydligen inte ge arbetskyddsstyrelsen den möjligheten att se hur erfarenheterna blir av den nya organisationen.

Till herr Gustavsson i Alvesta skulle jag vilja säga att det är rätt att vi har haft många diskussioner om detta och att ni har framställt era krav. Men det kan väl inte vara något motiv för att genomföra en ändring utan att avvakta utvärderingen av den nya organisationen. Jag trodde vi var överens om att man först måste göra en sådan utvärdering.

Herr STJERNSTRÖM (c):

Fru talman! Herr Johnsson i Blentarp tror att jag leker fjärrskådare. Nu är det inte på det sättet, utan jag upplever tvärtom förhållandena från hemmaplan. Men jag kan mycket väl förstå att det är fjärrskåderi som herr Johnsson i Blentarp från Skåne ägnar sig åt här. Det måste vara förklaringen till att ni inte går med på det här självklara kravet. Ni inser inte vilka avstånd det här är fråga om och hur pass opraktisk den nuvarande organisationen är. Det vore bra om ni i utskottsarbetet inte ägnade er åt fjärrskåderi.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Carlshamre och Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerlind begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 102

Onsdagen den
7 april 1976

Arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens organisation, m. m.

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 31 punkten 1 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Carlshamre och Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerlind begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 260

Nej - 42

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustavsson i Alvesta begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 31 punkten 3 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustavsson i Alvesta begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 192

Nej - 110

M o m . 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
7 april 1976

---

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

§ 3 Föredrogs

Socialutskottets betänkande

1975/76:32 med anledning av motion om åtgärder mot bullerskador i nöjeslokaler m. m.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 4 Anslag till det obligatoriska skolväsendet m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1975/76:21 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt gäller anslag till det obligatoriska skolväsendet m. m. jämte motioner.

Fru TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Vissa gemensamma frågor)

Regeringen hade i propositionen 1975/76:100 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) – efter föredragning av fru statsrådet Hjelm-Wallén – under avsnittet Skolväsendet, rubriken Vissa gemensamma frågor (s. 173–188) behandlat skolfrågor av allmän karaktär.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:227 av herr Henmark (fp),

1975/76:230 av herrar Nilsson i Agnäs (m) och Fridolfsson (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla om skyndsamt utredning om ett skolsystem där utbildning i alternativa skolor möjliggjordes,

1975/76:367 av herrar Stjernström (c) och Rämgård (c) såvitt gällde hemställan att riksdagen beslutade att hos regeringen begära förslag på ny konstruktion av statsbidraget till företagsskolorna (yrkandet 1),

1975/76:890 av fru af Ugglas (m) och herr Danell (m) såvitt gällde hemställan att riksdagen skulle

1. anhålla att regeringen inkom med förslag till riksdagen beträffande uppräknig av statsbidraget till inbyggd utbildning (yrkandet 3),
2. anhålla att regeringen inkom med förslag till riksdagen beträffande uppräknig av statsbidraget till s. k. företagsskolor (yrkandet 4),

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

1975/76:1412 av herr Granstedt m. fl. (c, m, fp), vari hemställtts att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla om tillsättande av en parlamentarisk utredning med uppgift att föreslå ekonomiska, organisatoriska och andra förutsättningar för alternativ pedagogisk verksamhet,

1975/76:1423 av fröken Hörnlén (fp) och herr Larsson i Staffanstorp (c), vari hemställtts att riksdagen skulle

1. besluta att statsbidrag skulle utgå till privatskolor oberoende av om kommunala bidrag utgick.

2. uttala att riktpunkten för arbetet inom utredningen skolan, staten och kommunerna (SSK) borde vara att statsbidrag skulle utgå till privatskolor även i framtiden,

1975/76:1467 av herr Nordstrandh m. fl. (m), vari hemställtts att riksdagen hos regeringen begärde att ansökan från Stiftelsen för kristna skolor om statsbidrag till Vasaskolan i Göteborg skulle skickas på remiss till utredningen om skolan, staten och kommunerna,

1975/76:1472 av fru Olsson i Hölö (c),

1975/76:1474 av herr Olsson i Järvsö m. fl. (c, m, fp), vari hemställtts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att utredningen om skolan, staten och kommunerna fick i uppdrag att skyndsamt framlägga förslag till förbättring av anslaget till inbyggd utbildning,

1975/76:1492 av fru Sundberg m. fl. (m) såvitt gällde hemställan

1. att riksdagen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande dels övergångsbestämmelser vid införandet av ett förhöjt betygsmedelvärde på naturvetenskaplig linje, dels nya regler för urval till naturvetenskapliga utbildningslinjer inom högskolan (yrkandet 1),

2. att riksdagen beträffande urval i grupp 2 till högskoleutbildning gav regeringen till känna att åtgärder med anledning av statistiska centralbyråns betygsundersökningar borde vidtas så att betygsmedelvärdena i avgångsbetyg från olika tvååriga linjer blev jämförbara (yrkandet 2),

3. att riksdagen gav regeringen till känna att det för tillträde till lärarhögskolas klasslärarutbildning borde krävas särskilda förkunskaper på det naturvetenskapliga ämnesområdet (yrkandet 3),

1975/76:1493 av fru Sundberg m. fl. (m, c), vari hemställtts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om nya statsbidragsbestämmelser m. m. fr. o. m. budgetåret 1976/77

1. för inbyggd utbildning inom industri och hantverk samt handel,
2. för utbildning i företagsskola,

1975/76:1495 av herrar Svanström (c) och Bengtsson i Göteborg (c),

1975/76:1504 av fru Troedsson (m),

1975/76:1508 av herr Westberg i Ljusdal (fp), vari hemställtts att riksdagen beslutade om en höjning av statsbidrag till lärlingsutbildning från nu gällande 2 000 kr. för tre år till 4 000 kr. per år,

1975/76:2018 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt gällde hemställan att riksdagen skulle

1. uttala att statliga bidrag borde utgå till skolor oberoende av huvudmannaskap (yrkandet 1),

2. uttala att antagningen till högskoleutbildning borde utgå från betyg och intagningsprov (yrkandet 5),

1975/76:2021 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt gällde hemställan att riksdagen beslutade att statsbidrag skulle utgå till enskilda skolor för invandrare och minoriteter (yrkandet 2), samt

1975/76:2088 av herrar Jonsson i Alingsås (fp) och Strömberg i Botkyrka (fp).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande åtgärder för rekrytering till naturvetenskaplig och teknisk utbildning, vissa övergångsbestämmelser samt klasslärarutbildning med anledning av propositionen 1975/76:100 och motionen 1975/76:1492 yrkandet 1 i denna del som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. att riksdagen beträffande särskilda förkunskapskrav skulle avslå motionen 1975/76:1492 yrkandet 3,

3. att riksdagen beträffande förhöjt betygsmedelvärde skulle avslå motionen 1975/76:1504, yrkandet 1,

4. att riksdagen beträffande viktning av betyg skulle avslå motionen 1975/76:1492 yrkandet 1 i denna del och motionen 1975/76:1504 yrkandet 2,

5. att riksdagen beträffande åtgärder för jämförbara betygsmedelvärden skulle avslå motionen 1975/76:1492 yrkandet 2,

6. att riksdagen beträffande urval till högskolan genom kunskapsrelaterade betyg och antagningsprov skulle avslå motionen 1975/76:2018 yrkandet 5,

7. att riksdagen beträffande tillgodoräkning av viss arbetslivserfarenhet skulle avslå motionen 1975/76:1406,

8. att riksdagen beträffande förbättrat statsbidrag till inbyggd utbildning, företagsskola och lärlingsutbildning med anledning av motionerna 1975/76:367 yrkandet 1, 1975/76:890 yrkandena 3 och 4, 1975/76:1474, 1975/76:1493 och 1975/76:1508 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. att riksdagen beträffande utvärdering av reformpedagogisk verk-

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

samhet utanför den kommunala grundskolan med anledning av motionen 1975/76:1412 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. att riksdagen beträffande fortsatt statsbidrag till vissa privatskolor skulle avslå motionen 1975/76:1423 yrkandet 1,

11. att riksdagen beträffande riktlinjer för statsbidragsarbetet inom utredningen skolan, staten och kommunerna skulle avslå motionen 1975/76:1423 yrkandet 2,

12. att riksdagen beträffande statsbidrag till skola oavsett huvudman skulle avslå motionerna 1975/76:230, 1975/76:1467, 1975/76:2018 yrkandet 1 och 1975/76:2021 yrkandet 2,

13. att riksdagen beträffande körkortsutbildning m. m. skulle avslå motionerna 1975/76:227, 1975/76:1472, 1975/76:1495 och 1975/76:2088.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande urval till högskolan genom kunskapsrelaterade betyg och antagningsprov av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2018 yrkandet 5 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande fortsatt statsbidrag till vissa privatskolor av herrar Larsson i Staffanstorp (c), Nordstrandh (m) och Elmstedt (c), fröken Hörlén (fp) och fru Sundberg (m), herr Karlsson i Mariefred (c) samt fröken Rogestam (c) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1423 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande riktlinjer för statsbidragsarbetet inom utredningen om skolan, staten och kommunerna av herrar Larsson i Staffanstorp (c), Nordstrandh (m) och Elmstedt (c), fröken Hörlén (fp) och fru Sundberg (m), herr Karlsson i Mariefred (c) samt fröken Rogestam (c) som ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1423 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

4. beträffande statsbidrag till skola oavsett huvudman av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:230, 1975/76:1467, 1975/76:2018 yrkandet 1 och 1975/76:2021 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Punkten 2 (Länsskolnämnderna)

Regeringen hade under punkten D 2 (s. 194–195) föreslagit riksdagen att till Länsskolnämnderna för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 38 232 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:385 av herr Ahlmark m. fl. (fp) såvitt gällde hemställan att riksdagen till Länsskolnämnderna anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 276 700 kr. förhöjt förslagsanslag för ytterligare två tjänster som konsulenter för rörelsehindrade elever m. m. (yrkandet 1),

1975/76:416 av fru Jonäng (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att fyra konsulenttjänster för rörelsehindrade elever inrättades, samt

1975/76:1428 av herrar Johansson i Skärstad (c) och Nordin (c), vari hemställts att riksdagen till Länsskolnämnderna för budgetåret 1976/77 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 286 000 kr. ökat förslagsanslag för ändamålet.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:100 och med avslag på motionerna 1975/76:385 yrkandet 1, 1975/76:416 och 1975/76:1428 till Länsskolnämnderna för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 38 232 000 kr.

Reservation hade avgivits

5. beträffande konsulenter för rörelsehindrade elever av herrar Larsson i Staffanstorp (c) och Elmstedt (c), fröken Hörlén (fp), herr Karlsson i Mariefred (c) samt fröken Rogestam (c) som ansett att utskottet bort hemställa

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:100 samt med bifall till motionerna 1975/76:385 yrkandet 1, 1975/76:416 och 1975/76:1428 beslutade anvisa medel till två tjänster som konsulent för rörelsehindrade elever utöver de två nya tjänster som föreslagits i den nämnda propositionen,

2. att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:100 samt motionerna 1975/76:385 yrkandet 1, 1975/76:416 och 1975/76:1428, motionerna såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag, till Länsskolnämnderna för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 38 519 000 kr.

Punkten 3 (Statens institut för läromedelsinformation. Stöd för produktion av läromedel)

Regeringen hade under punkterna D 3 och D 4 (s. 195–202) föreslagit riksdagen att

1. till Statens institut för läromedelsinformation för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 548 000 kr.,

Nr 102

Onsdagen den
7 april 1976

---

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

2. till Stöd för produktion av läromedel för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 2 300 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:229 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att hos regeringen anhålla om åtgärder för förstärkning av läromedelsproduktionen, i första hand Esselte Studium,

2. att hos regeringen begära en utredning om formerna för att öka medborgarnas-användarnas inflytande över läromedlets tillblivelse, anskaffande och användande,

1975/76:1398 av herr förste vice talmannen Bengtson m. fl. (c),

1975/76:1490 av fru Sundberg m. fl. (m) såvitt nu var i fråga (yrkandet 1) och

1975/76:2018 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt gällde hemställan att riksdagen uttalade att produktionen och distributionen av läromedel borde ske under fri konkurrens (yrkandet 9).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen till Statens institut för läromedelsinformation för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 548 000 kr.,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:100 och med avslag på motionen 1975/76:1398 till Stöd för produktion av läromedel för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 2 300 000 kr.,

3. att riksdagen beträffande kartläggningen av läromedelsbranschen skulle avslå motionen 1975/76:1490 yrkandet 1,

4. att riksdagen beträffande läromedelsproduktionen skulle avslå motionen 1975/76:229 yrkandet 1,

5. att riksdagen beträffande uttalande om fri konkurrens skulle avslå motionen 1975/76:2018 yrkandet 9,

6. att riksdagen beträffande inflytande över läromedelsanvändning m. m. skulle avslå motionen 1975/76:229 yrkandet 2.

Reservationer hade avgivits

beträffande läromedelsproduktionen

6. av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:229 yrkandet 1 hos regeringen skulle anhålla om åtgärder för förstärkning av läromedelsproduktionen, i första hand Esselte Studium,

7. av herrar Larsson i Staffanstorps (c), Nordstrandh (m) och Elmstedt (c), fröken Hörlén (fp) och fru Sundberg (m), herr Karlsson i Mariefred (c) samt fröken Rogestam (c) som – vid bifall till utskottets hemställan under 4 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservationerna angiven lydelse,

8. beträffande uttalande om fri konkurrens av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2018 yrkandet 9 uttalade att produktionen och distributionen av läromedel borde ske under fri konkurrens,

9. beträffande inflytande över läromedelsanvändning m. m. av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:229 yrkandet 2 hos regeringen begärde en utredning om formerna för att öka medborgarnas användarnas inflytande över läromedlens tillblivelse, anskaffande och användande.

Punkten 7 (Bidrag till driften av grundskolor m. m.)

Regeringen hade under punkten D 8 (s. 212–222) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de ändringar för statsbidrag som behövdes med anledning av den höjda socialförsäkringsavgiften till sjukförsäkringen inom statsunderstödd verksamhet och som förordats i propositionen 1975/76:100,

2. godkänna de ändringar för statsbidrag som behövdes med anledning av den höjda socialförsäkringsavgiften till folkpensioneringen och som förordats i propositionen 1975/76:100,

3. till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 6 334 400 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:385 av herr Ahlmark m. fl. (fp) såvitt gällde hemställan att riksdagen till Bidrag till driften av grundskolor m. m. anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 650 000 kr. förhöjt förslagsanslag för personell assistans till handikappade elever (yrkandet 2),

1975/76:486 av fru Ingvar-Svensson (c) och herr Rämgård (c), vari hemställts att riksdagen skulle

1. till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 650 000 kr. förhöjt anslag av 6 335 000 kr. avseende en förstärkning av bidraget till personell assistans för vissa handikappade elever i obligatoriska skolor,

2. uttala att bidraget till personell assistans borde fördelas efter kommunernas faktiska behov och att sålunda schablonbidraget skulle slopas,

1975/76:587 av herr Gillström (s),

1975/76:775 av herr Andersson i Edsbro m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen skulle

Nr 102

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

1. hos regeringen anhålla om åtgärder i syfte att delge anställda på allmänna inrättningar grundkunskaper i teckenspråket,

2. hos regeringen begära att försöksverksamhet kom till stånd så att underlag vanns för senare införande av undervisning i teckenspråket för alla elever på mellanstadiet i syfte att häva isoleringen för de döva,

1975/76:790 av fru Ohlin (s) och fru Rönnung (s),

1975/76:1394 av fröken Andersson (c) och fröken Eliasson (c) såvitt nu var i fråga (yrkandet 3),

1975/76:1401 av herrar Karl Bengtsson i Varberg (fp) och Westberg i Ljusdal (fp),

1975/76:1463 av herr Nordstrandh m. fl. (m) och

1975/76:1470 av herr Nyhage m. fl. (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände de i propositionen 1975/76:100 förordade riktlinjerna för statsbidrag till socialförsäkringsavgift för sjukförsäkringen inom statsunderstödd verksamhet,

2. att riksdagen godkände de i propositionen 1975/76:100 förordade riktlinjerna för statsbidrag till socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen,

3. att riksdagen beträffande statsbidrag utöver vad som föreslagits i propositionen 1975/76:100 till personell assistans för vissa handikappade elever skulle avslå motionen 1975/76:385 yrkandet 2 och motionen 1975/76:486 yrkandet 1,

4. att riksdagen beträffande visst uttalande i fråga om statsbidraget till personell assistans till vissa handikappade elever skulle avslå motionen 1975/76:486 yrkandet 2,

5. att riksdagen beträffande ytterligare en resurstimme för ämnet teknik skulle avslå motionerna 1975/76:1401 och 1975/76:1463,

6. att riksdagen beträffande vidgad försöksverksamhet med hemspråk som alternativt tillval skulle avslå motionerna 1975/76:1394 yrkandet 3 och 1975/76:1470.

7. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:100 samt med avslag på motionerna 1975/76:385 yrkandet 2, 1975/76:486 yrkandet 1, 1975/76:1394 yrkandet 3, 1975/76:1401, 1975/76:1463 och 1975/76:1470, motionerna såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag, till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 6 334 400 000 kr.,

8. att riksdagen beträffande speciallärares tjänstgöring skulle avslå motionen 1975/76:587,

Onsdagen den
7 april 1976

---

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

9. att riksdagen beträffande 1974 års skolhälsovårdsutredning skulle avslå motionen 1975/76:790,

10. att riksdagen beträffande teckenspråksundervisning för dem som arbetar inom service- och vårdyrken m. m. skulle avslå motionen 1975/76:775 yrkandet 1,

11. att riksdagen beträffande teckenspråksundervisning på grundskolans mellanstadium skulle avslå motionen 1975/76:775 yrkandet 2.

Reservationer hade avgivits

10. beträffande statsbidrag utöver vad som föreslagits i propositionen 1975/76:100 till personell assistans för vissa handikappade elever av fröken Hörnlén (fp) som ansett att utskottet under 3 och 7 bort hemställa

3. att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:385 yrkandet 2 och motionen 1975/76:486 yrkandet 1 beslutade anvisa 650 000 kr.,

7. att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:100 samt med bifall till motionen 1975/76:385 yrkandet 2 och motionen 1975/76:486 yrkandet 1 och med avslag på motionerna 1975/76:1394 yrkandet 3, 1975/76:1401, 1975/76:1463 och 1975/76:1470, motionerna såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag, till Bidrag till driften av grundskolor m. m. anvisade ett förslagsanslag av 6 335 050 000 kr.,

11. beträffande teckenspråksundervisning för dem som arbetade inom service- och vårdyrken m. m. av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:775 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

Punkten 12 (Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader)

Regeringen hade under punkten D 13 (s. 230–237) föreslagit riksdagen att till Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 65 058 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:591 av fröken Pehrsson (c) och fru Olsson i Helsingborg (c) samt

1975/76:1395 av fröken Andersson m. fl. (c), vari hemställts

1. att riksdagen hos regeringen begärde skyndsamma åtgärder i enlighet med vad som anförts i motionen i syfte

a. att göra teckenspråket till en integrerad del av undervisningen på alla stadier av specialskolan för döva,

b. att döva gavs möjlighet att utan hinder av gällande inträdeskrav bli lärare i teckenspråket inom specialskolan för döva,

2. att riksdagen till Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 55 000 kr. förhöjt förslagsanslag om 65 113 000 kr.

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande tjänster som förskolekonsulent med bifall till propositionen 1975/76:100 och med avslag på motionen 1975/76:591 yrkandet 1 beslutade anvisa medel till ytterligare en tjänst,

2. att riksdagen beträffande tjänster som speciallärare/reselärare med bifall till propositionen 1975/76:100 och med avslag på motionen 1975/76:591 yrkandet 2 beslutade anvisa medel till ytterligare en tjänst,

3. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:100 samt med avslag på motionen 1975/76:1395 yrkandet 2 och motionen 1975/76:591 såvitt gällde medelsanvisningen under ifrågavarande anslag till Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 65 058 000 kr.,

4. att riksdagen beträffande teckenspråket i undervisningen av hörselskadade barn och i lärarutbildningen med anledning av motionen 1975/76:1395 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

Herr ELMSTEDT (c):

Fru talman! Det första man kan konstatera i detta betänkande är en positiv behandling av ett par saker som vi från centerns sida har drivit under flera år. Det är fråga om bidraget till särskilda åtgärder på skolans område, de s. k. SÅS-pengarna, som vi så sent som i höstas försökte pressa fram till det belopp som skolöverstyrelsen hade äskat. 50 milj. kr., men som vi då inte lyckades med. I budgetpropositionen har vi nu fått det kravet tillgodosett. Det noterar jag med tillfredsställelse, inte minst med tanke på de möjligheter dessa pengar ger ute i många av landets kommuner och den stora nyttan som de pengarna kan göra.

Det är vidare några motioner som behandlas här och som är väckta av centerledamöter. Jag skall så uppehålla mig vid de reservationer som vi från vårt parti har undertecknat.

Sedan 1950-talet har det funnits ett fast statsbidragssystem för den inbyggda utbildningen vid företagsskola och lärlingsutbildning. Först vid riksdagen i fjol, alltså 1975, lyckades vi få litet rotation på detta i så måtto att vi fick riksdagen att göra ett uttalande om översyn av lärlingsutbildningen och därmed sammanhängande frågor. Detsamma gällde den inbyggda vårddyrkesutbildningen, dvs. den praktiskdel som finns i vårdutbildningen.

Majoriteten i utbildningsutskottet var i höstas inte intresserad av att ta det steg som vi ansåg att man borde ta, nämligen att utvidga denna översyn av den inbyggda utbildningen till att omfatta också industri- och hantverkssektorn. När det gäller hela detta komplex har vi sett och ser fortfarande ett samband med kravet på bättre praktisk utbildning i skolan. Alltför länge har det bara talats om behovet av en annorlunda utformning av utbildningen, men steget över till handling har för många varit svårt att ta. Om vi skall kunna lösa praktikproblemet är det nödvändigt att näringslivets företrädare – och det gäller framför allt de mindre

företagen och hantverkssektorn – får en positiv inställning till att problemet löses. Och det sker inte med mindre än att samhället ordnar de ekonomiska transaktionerna med dessa hantverks- och småindustridkare. De ikläder sig ett stort ansvar när de ställer praktikplatser till förfogande, och detta inkräktar naturligtvis också på deras ordinarie verksamhet.

Mot den bakgrunden noterar vi med tillfredsställelse att utskottet föreslår att riksdagen skall ge regeringen till känna vad utskottet anfört om denna del av den inbyggda utbildningen. Jag hoppas att frågan blir löst, ju förr desto bättre. Det brådskar verkligen, om vi menar allvar med talet om mera praktik i skolan.

Jag skall med några ord beröra en annan fråga som vi haft anledning att titta på vid några tidigare tillfällen och som behandlas i det här betänkandet. Jag tänker på det krav som rests i motioner, bl. a. från vårt håll, beträffande statsbidragen till kommunerna för s. k. personlig assistens, dvs. åt rörelsehindrade elever som kräver extra omvårdnad och passning för att någorlunda kunna hänga med i verksamheten.

Bestämmelserna ändrades för några år sedan. Tidigare hade det utgått bidrag till kommunerna efter kommunernas behov. Nu införde man en schablonregel med ett bidrag som utgick generellt till kommunerna, och en mycket liten del blev över till s. k. punktinsatser för de kommuner som bäst behövde det. Kommunerna reagerade mot detta och menade att det inte fanns någon anledning att det skulle utgå ett bidrag till dem som inte hade några sådana elever. Icke använda medel skall återredovisas till SÖ.

Det har motionerats i denna fråga vid flera tillfällen. Riksdagen har uttalat att vi måste ha större erfarenhet innan vi bestämmer oss för hur det skall bli framöver. Skolöverstyrelsen är ytterst tveksam om den nuvarande metoden och menar att det vore bättre att det utgick större belopp till de kommuner som har de större behoven. Skolöverstyrelsen har i stort sett samma uppfattning som motionärerna.

I utskottet har vi dock slutit upp på majoritetens linje, därför att utskottet klart säger ifrån att utskottet förutsätter att regeringen beaktar skolöverstyrelsens synpunkter, dvs. att man går motionärerna till mötes på den väg som de har skisserat. Sker inte detta kommer vi från vårt parti igen i frågan. Det torde vara en allmän uppfattning i kommunerna att en återgång till det gamla systemet är att föredra.

Jag skall också med några ord beröra de reservationer som centerpartiets representanter varit med om att underteckna.

Reservationen 2 handlar om fortsatt statsbidrag till vissa privatskolor. Vi tycker – och det har vi också sagt vid många tidigare tillfällen – att det svenska samhället har råd att hålla sig med ett mindre antal privatskolor. Många av de tidigare privatskolorna har försvunnit. Vår ståndpunkt är att de som finns kvar bör få ett sådant statsbidrag att de kan fortsätta fungera.

Reservationen 3 rör SSK-utredningens, dvs. utredningen om skolan,

Onsdagen den
7 april 1976

---

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

staten och kommunerna, arbete när det gäller de enskilda skolorna. Jag vill erinra om att statsmakterna uttalat att statsbidrag bör kunna utgå till sådana skolor utanför det kommunala skolväsendet som syftar till att förverkliga eller utpröva mera omfattande och genomgripande kursplanemässiga och andra pedagogiska idéer. Statsmakterna menar med andra ord att man vid sidan av det kommunala skolväsendet skulle ta till vara den pedagogiska verksamhet som där bedrivs och tillgodogöra sig erfarenheterna av den i det allmänna skolväsendet. Det är ett motiv som är starkare än de flesta. I det läget har frågan uppkommit om tolkningen av direktiven för SSK-utredningen, som ju i stort handlar om statsbidragbestämmelserna framöver. Om en sådan oklarhet råder som det görs gällande på sina håll, borde enligt vår uppfattning riksdagen säga ifrån att dessa skolor bör ha statsbidrag och att SSK-utredningen bör arbeta utifrån den utgångspunkten. Regeringen borde alltså här ge utredningen ett förtydligande av direktiven på denna punkt.

I reservation 5, som handlar om anslagen till länskolnämnderna avseende konsulenter för rörelsehindrade elever, påpekar vi att vi vill ha denna konsulentverksamhet utbyggd i stil med vad skolöverstyrelsen har begärt. Dessa konsulenter har ju till uppgift att inom sina regioner verka för att finna lämpliga undervisningsanordningar samt lämplig skolplacering av rörelsehindrade elever. Skolöverstyrelsen har krävt att få en konsulent i var och en av de sju sjukvårdsregionerna som finns i landet. I dag har vi tre sådana konsulenter i verksamhet. Budgetpropositionen har föreslagit en ökning till fem konsulenter, och i några motioner vill man ta steget fullt ut och gå SÖ till mötes på denna punkt. Enligt vår mening är detta ett område som det finns all anledning att slå vakt om. Man kan givetvis tycka att ett påslag med två konsulenttjänster inte är dåligt, och det är det naturligtvis inte, men vi vill alltså prioritera denna verksamhet och gå skolöverstyrelsen till mötes fullt ut.

Den sista reservation som vi står bakom är reservation nr 7. Den fråga som behandlas i denna är kanske mera kontroversiell, även om farhågor härför egentligen inte borde uppkomma eftersom utskottet här har skrivit kort och klart. Reservationen som behandlar läromedelproduktionen polemiserar egentligen mera mot den reservation som vpk har avgivit med anledning av en motion till årets riksdag som berör förstatligandet av läromedelproduktionen. I varje fall om man ser det i det korta perspektivet kan man anse polemiken riktad mera mot den reservationen än mot majoriteten. Utskottsmajoriteten påpekar strängt taget endast att riksdagen både 1973 och 1975 har konstaterat att samhället inte kan ta över produktionen av läromedel och att det saknas skäl för riksdagen att frångå denna inställning. Därmed avstyrker man vpk:s motion som kräver ett förstatligande av läromedelproduktionen.

Vi borde kunna vara nöjda med detta besked. Det är emellertid framför allt en sak som gjort att vi funnit anledning att reservera oss och utveckla några synpunkter i anledning av denna fråga. Vi har nämligen funnit att det som vpk kräver i sin motion och i sin reservation överensstämmer

med det beslut som den socialdemokratiska partikongressen fattade i följ. Detta beslut innebär att samhället skall överta produktionen av läromedel, och detta är anledningen till att vi ansåg det nödvändigt att i reservation något utförligare motivera vår inställning till frågan. Den oro vi känner grundar sig alltså inte så mycket på vpk:s motion – deras krav och önskemål var i och för sig inte oväntade – utan mera på det beslut som den socialdemokratiska partikongressen har fattat. Det finns enligt vår mening ingenting som talar för ett förstatligande av läromedelsframställningen. Här behövs helt enkelt ingen socialisering. Huruvida läroböckerna har godtagbar kvalitet och huruvida de följer läroplanen granskas ju redan i dag. Det finns många företag som framställer läromedel av olika slag, och detta utgör i och för sig en garanti, sett ur priskonkurrenssynpunkt. Kommuner, skolor och lärare har i dag stora möjligheter att välja de böcker som de anser är bra och att köpa dem till priser som konkurrensen tvingar fram.

En tävlan mellan författare och förlag verkar säkerligen så att läromedlen förbättras. Om denna fria konkurrens inte funnits skulle situationen ha varit helt annorlunda. Kravet på objektivitet så att alla känner sig tillfreds kan vara nog så svårt att upprätthålla. Vi har hört kritiken att vissa läromedel inte skulle vara objektiva. Det torde vara svårt att entydigt ange vad som är objektivitet. Det kan ju variera i betydande grad, beroende på utgångspunkter och värderingar hos den enskilde. Men känslan av att objektiviteten så långt som möjligt eftersträvas är säkerligen den viktigaste faktorn när det gäller läromedelsproduktion. Vi rör oss här nämligen på ett utomordentligt känsligt område. Ett förstatligande skulle medföra uppenbara svårigheter att upprätthålla denna objektivitet, och det vore det olyckligaste som kunde hända.

Skilda ägarintressen och olika inriktningar inom läromedelsproduktionen måste få sitt utrymme också i framtiden. Det är som bekant en grundinställning som vi i centerpartiet har och som jag inte behöver orda mera om. Låt mig bara säga att från centerns sida vill vi redan här klarlägga vår inställning i frågan, eftersom det utöver den aktuella motionen också i budgetpropositionen har aviserats en kartläggning av läromedelsbranschen framöver.

Med detta vill jag, fru talman, yrka bifall till de reservationer där mitt namn förekommer.

Herr NORDSTRANDH (m):

Fru talman! Det betänkande från utbildningsutskottet gällande det obligatoriska skolväsendet som vi nu har börjat diskutera är beträffande de flesta frågorna – och de är ganska många – enhälligt. Jag kan liksom herr Elmstedt uttrycka min tillfredsställelse med att de frågor som herr Elmstedt i sitt anförande inledningsvis nämnde nu fått eller börjat få en tillfredsställande lösning med hela utskottets medverkan.

I speciellt tre avseenden bränner det emellertid till en aning, nämligen i fråga om sättet för urval till högskolan, i fråga om enskilda skolor

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

och i fråga om läromedelsproduktionen. Jag skall för min del röra mig kring de två förstnämnda brännpunkterna – fru Sundberg kommer att ta hand om diskussionen kring läromedelsproduktionen. Låt mig börja med urvalssystemet.

Redan vid behandlingen av propositionen om den nya högskolan föregående vår ställde vi moderater oss avvisande till det urvalssystem som där förebådades. Ett urvalssystem som bygger på kvoteringar mellan grupper är enligt vår uppfattning ett alltför komplicerat system, med rader av inbyggda felkällor som gör det svårt att behandla alla sökande rättvist. Vi har exemplifierat svårigheterna och de oönskade effekterna i vår reservation nr 1. Vi tror inte att de bearbetningar av regelsystemet som nu har gjorts eller kommer att göras lägger några kvaliteter till det samma. Det är och torde förbli en produkt som kommer att falla sönder genom sin inneboende svaghet, hur intellektuellt spetsfundigt man än försöker konstruera det. Det är enligt vårt förmenande av föga eller ingen betydelse för vare sig individerna eller högskolan på vilket sätt de olika kunskaper, teoretiska eller praktiska, som behövs för högskolestudier har inhämtats. Däremot är det av betydelse för både individen och högskolan att de studerande har erforderliga kunskaper. I det fortsatta utvecklingsarbetet för högskolans bästa bör inriktningen därför vara att försöka finna ett system för urval som bygger på principen att de sökande med undvikande av ett invecklat regelsystem genom dels kunskapsrelaterade betyg, dels antagningsprov får dokumentera sin lämplighet för högskolestudier. Det menar vi bör vara triktlinjerna för en reform av systemet för urval till högskolan, och jag ber att få yrka bifall till reservationen 1.

Debatten om enskilda skolor, som jag nu går in på, är en återkommande företeelse. Jag vet inte hur många gånger jag i denna riksdag liksom tidigare i tvåkammarriksdagen har pläderat för elever och föräldrars rätt och frihet att välja en annan skola än den allmänna. Samhällets principiella ansvar för allas utbildning, som vi – förmodar jag – alla erkänner, får enligt moderata samlingspartiets mening inte utesluta denna frihet, garanterad också i internationella konventioner.

Alla försök att få riksdagen att för sin del garantera denna frihet har hittills inte lett till resultat. Även anhängare av ett valfrihetens samhälle i stort har visat ett förvånande ointresse för skolvalfriheten. Majoriteten av ledamöterna har visat sig vara så långt från att vilja främja denna frihet att de snarare främjar ofriheten genom att skapa nya bestämmelser för att tvinga enskilda skolor till nedläggning bl. a. genom att beröva dem statliga och kommunala anslag, nödvändiga för deras existens. Skola efter skola har fått upphöra. Nya har inte kunnat skapas. Att tala för nyskapelse av enskilda skolor med annan huvudman än stat och kommun har ibland betraktats som nästan djupt reaktionärt fastän det egentligen är utomordentligt progressivt och liberalt. Statsmakternas negativism mot enskilda skolor har varit i stort sett kompakt även om en och annan eftergift har kunnat genomdrivas vid något tillfälle. Vi moderater har stundtals stått i det närmaste ensamma. De som tyckt som vi har hukat sig.

I dag bevittnar vi det glädjande faktum att också centerpartiet och folkpartiet inför utsikten att vi snart har förlorat praktiskt taget alla enskilda skolor har samlat sig till försvar för redan existerande skolor, sägande att det är "värdefullt att det finns ett inslag av privata skolor i skolväsendet". Men dessutom fortsätter de med uttalandet att det även i framtiden bör vara möjligt att med statsbidrag starta och driva en skola utanför det kommunala skolväsendet. SSK-utredningen bör, heter det, utforma förslag till ett statsbidragssystem för enskilda skolor därefter. Vi moderater stöder givetvis helt och fullt de tankar som kommit till uttryck i reservationerna 2 och 3. Till detta vill vi emellertid, som vi gjort många gånger tidigare, lägga ett mera generellt uttalande om principerna för statsbidrag till skola, oavsett huvudman. Vårt förslag till utskottsyttande ger i komprimerad form vår allmänna syn på enskilda skolor, för vilka Danmark – också under socialistiskt styre – är föregångslandet här uppe i Norden. Vi anser alltså att samhällets principiella ansvar för allas utbildning inte får begränsa elevers och föräldrars möjlighet att välja skola. Många omständigheter talar för värdet av skolor utanför det allmänna skolväsendet. Enskilda skolor – jag har sagt det många gånger förut – är ofta pedagogiska föregångare, och det sägs också på sitt sätt i de andra reservationerna i dag. Många erbjuder sina elever en bättre arbetsmiljö än vad allmänna skolor förmår göra, även om dessa gör vad de kan. En del enskilda skolor erbjuder en utbildning som inte ges inom det allmänna skolväsendet. Det är inte så mycket kvar av det, sedan många tvingats lägga ned sin verksamhet – men det finns sådana. Enskilda skolor har – sammanfattningsvis – otvivelaktigt en viktig funktion att fylla och bör ses som värdefulla komplement till de allmänna skolorna.

Men friheten att välja skolform får enligt vårt förmenande inte vara en valfrihet enbart för dem som har goda ekonomiska resurser – det finns ju fortfarande sådana medborgare. Det ansvar för skolväsendet vilket, såsom jag nyss sade, åvilar samhället måste därför innebära dels att enskilda skolor av olika slag och inriktning skall ges samma arbetsmöjligheter som kommunala skolor, dels att samhällets stöd – givetvis under förutsättning att de krav på undervisningens kvalitet och utformning som ställs på de allmänna skolorna uppfylls – bör utgå oberoende av huvudmannaskap. Statliga och kommunala bidrag bör sålunda ges – under förutsättning av att dessa villkor uppfylls – oberoende av vederbörande skolas huvudmannaskap.

Mot bakgrunden av vad jag nu sagt yrkar jag bifall till reservationerna 2, 3 och 4.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! "Samhället skall överta all produktion av läromedel", står det i det nya socialdemokratiska partiprogrammet.

Vi liberaler avvisar med skärpa denna socialdemokraternas uppfattning att all läromedelsproduktion skall förstatligas.

Förstatligande behövs inte för att hålla uppe kvaliteten. Att läroböckerna följer läroplanen och har tillräcklig kvalitet granskas redan i dag genom läromedelsnämnden. Vi får inte bättre läromedel om alla läromedel görs av ett statligt förlag. Tvärtom har läromedlen förbättrats och pedagogiken utvecklats just genom tävlan mellan olika författare och förlag.

Förstatligande behövs inte heller för att hålla nere priserna. Priskonkurrensen är hård mellan de många företag som gör läromedel av olika slag. Och vad är det för fel på tanken att kommuner och skolor, lärare och elever får välja den bok som är bäst och billigast?

Nej, det finns inga sakliga skäl för att förstatliga produktionen av läromedel. Däremot ser vi liberaler stora risker. Just i det faktum att lärare och elever kan välja mellan flera böcker, att många författare skriver och många förlag producerar läromedel ligger ett skydd för yttrandefrihet och mångsidighet. Med ett enda statligt förlag skulle läroböckerna lätt bli präglade av de styrandes syn på politik och samhällsliv.

Vi liberaler tycker att det är bra med förlag med olika ägarstruktur och skilda inriktningar, där olika författare och idéer får tävla. Vår övertygelse är att vitaliteten i vårt lands debatt är beroende av många bokförlag, många tidningar, varierande läromedel och skiftande röster i diskussion och samhällsliv.

Nu verkar det som om socialdemokraterna i utbildningsutskottet inte öppet vill argumentera för sitt partis program. De gömmer sig bakom den kartläggning av läromedelsbranschen som regeringen har aviserat.

Inte alla socialdemokrater är lika rädda för att redan före valet försvara partikongressens beslut. "Ingen skall få tjäna pengar på våra barns utbildning", förklarar t. ex. Maj Britt Theorin, ledamot av riksdagen liksom av läromedelsnämnden, i en intervju i LO-tidningen härom veckan. I den här intervjun förklarar Maj Britt Theorin också: "Som socialist är jag rädd för ordet objektivitet."

Hon tycks, liksom många andra socialister, sakna känslan för värdet av konkurrens i produktionen och mångsidighet i debatten. Med lika enkla argument kunde man plädera för de mest långtgående former av ingripanden mot det tryckta ordet. "Ingen skall få tjäna pengar på människors behov av nyheter", kunde socialister lika väl säga och med det motivera förstatligande av den fria pressen.

Nej, det avgörande är självfallet om vi vill koncentrera allt i statens hand eller om vi tvärtom ser ett värde i att många författare med delvis olika verklighetssyn gör sig gällande. För oss liberaler framstår centralisering och förstatligande som särskilt allvarligt när det gäller det tryckta ordet; och mångfalden och konkurrensen på detta område är för oss särskilt angelägen.

Jag vill, fru talman, yrka bifall till reservationen 7.

Som jag sade har alltså socialdemokraterna i utskottet förklarat att de inte vill ha ett förstatligande av läromedelsproduktionen nu. Först skall läromedelsbranschen kartläggas. Den råkar emellertid vara en av

de branscher som är bäst kartlagda. Men såsom motiv för att skjuta frågan till efter valet får det väl duga. Mot bakgrund av vad det socialdemokratiska partiprogrammet säger vill jag ändå ställa en enkel och rak fråga till socialdemokraternas talesman, herr Wiklund: När skall staten överta all produktion av läromedel i vårt land?

Fru LANTZ (vpk):

Fru talman! Tendensen i vårt land liksom i en rad andra länder går i riktning mot decentralisering inom skol- och utbildningsväsendet, uppdelning på mindre enheter, ökat lokalt inflytande samt större medinflytande från dem som är direkt berörda av verksamheten, nämligen elever, lärare och målsmän.

Några mastodontskolor kommer troligen aldrig mer att byggas. Minutiest utformade centrala föreskrifter och beslut kommer inte längre att i samma utsträckning som under 1960-talet vara styrande för skolans lokala verksamhet. Denna utveckling är att hälsa med tillfredsställelse så länge som enighet om eller i varje fall respekt för av riksdagen beslutade övergripande mål gäller.

En allt klarare insikt har vuxit fram om att medborgarna måste ha ökad kontakt, insyn och inflytande över skolans verksamhet, om de skall känna och gå in i ett större engagemang för skolan och de mål som innebär en vidgad aktiv demokrati för medborgarna och samhället. SIA-förslagen skall ses som ett uttryck för denna klarare instinkt. Men ännu återstår mycket för att ge skolstyrelserna större möjlighet att syssla med målfrågor och pedagogiska frågor i stället för till övervägande del administrativa, organisatoriska och budgetmässiga frågor.

Aldrig tidigare har det funnits så många läromedel att tillgå som det finns i dag. Det lär enligt statens läromedelsinformation röra sig om 30 000 olika läromedelskomponenter. Läromedlen, särskilt de centrala läromedlen, har en utomordentligt styrande roll i undervisningen, såväl när det gäller planeringen som i fråga om innehållet och den metodiska uppläggningsen.

Trots läromedlens ovedersägligt stora betydelse för undervisningens praktiska utformning och inlärningsprocessen har just läromedelssektorn lämnats utanför strävandena till ökat demokratiskt inflytande. Snarare har avståndet mellan läromedelsproducenter och "konsumenter" blivit större under de senaste två årtiondena, som i övrigt i stor utsträckning präglats av reformer på skolans och utbildningens område. Skälen härtill är givetvis många. Ett par av dem kan framhållas. Läromedlen har blivit mer omfattande, fler mediekomponenter har utnyttjats, och framtagningssprocessen har blivit mer komplicerad.

Anskaffningen av läromedel har blivit en stor ekonomisk börda för kommunerna delvis på grund av den tekniska konstruktionen för fördelningen av utbildningskostnaderna mellan stat och kommun. Företagens rabatteringspolicy, som innebär större rabatter vid större upphandlingar, har drivit fram en allt större centralisering av beslutsprocessen

vid val av läromedel. Det finns inte obetydliga farhågor för att den ekonomiska utvecklingen skulle kunna leda fram mot stora regionala interkommunala lagercentraler för läromedel som efter anbudsförfarande inköper läromedel genom central upphandling. Ekonomiska fördelar skulle vinnas på bekostnad av andra värden, främst pedagogiska. Risken är stor att kostnaderna inte kommer att vägas mot kvaliteten.

För att eliminera riskerna av den skisserade utvecklingen borde det vara rimligt att staten påtar sig kommunernas kostnader för läromedel.

Läromedelsutredningen konstaterade att läromedelsproduktionen "är så starkt koncentrerad till vissa företag att man kan tala om monopolistiska tendenser". Och den utveckling mot större enheter som kunde konstateras bl. a. i propositionen 1973:76 har fortsatt. Kapitalkoncentrationen är påtaglig och innebär ett än mer markerat fåtalsinflytande över framtagningen av läromedel. Esselte Studium, som emellanåt kallas för Europas största läromedelsföretag, har mer än hälften av läromedelsmarknaden i Sverige och dessutom en inte obetydlig export. Man skulle således kunna säga att det är Esselte Studium som för hälften av landets elever i grundskolor och gymnasieskolor bestämmer vad de skall lära sig, vilken emfas som skall läggas på det ena eller andra momentet i kursplanerna, vilka attityder som skall formas, förstärkas eller försvagas, vilka intressen som skall främjas eller missgynnas.

Läromedlen är en del av den offentliga verksamheten, nämligen utbildningen av medborgarna, som finansieras av allmänna medel. Det är med andra ord samhället som både skapar behovet av läromedel och som är konsument. Vad är då naturligare än att samhället också styr läromedelsproduktionen?

Från samhällets sida och än mer för de enskilda medborgarna finns ingen insyn under hela tillblivelseprocessen eller i den interna debatt som ändå måste föras vid tillblivelsen av varje enskilt läromedel. Först när läromedlet är färdigt finns en möjlighet att framföra synpunkter hos statens läromedelsnämnd, när objektiviteten i väsentliga avsnitt satts ur spel.

Just på grund av läromedlens centrala betydelse för undervisningen finns det all anledning att pröva hur ett demokratiskt inflytande över läromedlens tillblivelse, anskaffande och användande skall byggas upp. Det är regering och riksdag som fastställer utbildningens inriktning, men det är de privata profitintressena som svarar för att genom sin utgivning tolka och i praktiken styra en stor del av undervisningen.

Vpk har vid många skilda tillfällen framhållit att det enda sättet för samhället att erhålla något betydande inflytande över läromedelsproduktionen är att förstatliga densamma beträffande produktionsplanering, marknadsföring och distribution.

Det är av olika skäl motsägelsefullt att ett enda företag skall ha denna enorma dominans över läromedelsmarknaden. Av detta skäl föreslås att Esselte Studium övertas av staten – utan vederlag till kapitalägarna, då avkastningen redan många gånger om täcker de ursprungliga inves-

teringarna och då samhället genom sina inköp betalat full ersättning åt kapitalägarna.

Vidare bör större öppenhet eftersträvas hos de projektgrupper som utarbetar läromedel hos de olika förlagen så att en bättre tvåvägskommunikation mellan användarna och produktutvecklarna åstadkoms.

Vänsterpartiet kommunisterna har alltså i motionen 229 föreslagit att läromedelsproduktionen skall förstatligas och att i första hand Esselte Studium skall övertas av samhället.

Utskottet avslår vpk:s förslag med samma motivering som utskottet använt sedan 1973. Motiveringen är förlegad. Utskottsmajoriteten säger att man inte kan ta över en splittrad läromedelsmarknad. Men faktum är att det nu vuxit fram en mycket stark och fortgående ägarkoncentration på detta område. Esselte Studium svarar för inte mindre än 50 % av produktionen. Så några praktiska och administrativa hinder för ett förstatligande föreligger med andra ord inte. Det är bara den politiska viljan som lägger hinder i vägen. Och det är märkligt, i varje fall vad det gäller socialdemokraterna som ju så sent som vid senaste kongressen fattade ett principbeslut om förstatligande av läromedelsproduktionen. Det borde kännas kymigt att så fullständigt i riksdag och regering spola bort och svika vad en hel kongress beslutat. Det kan man inte kalla att lyssna på rörelsen.

Vad gäller motståndet från den borgerliga sidan förvånar det inte. Där välkomnas i stället en ägarkoncentration bara den sker under den fria konkurrensens täckmantel. Från borgerligt håll känner man förmodligen glädje över att produktionen av läromedel kontrolleras av krafter vars utbildningspolitiska ambitioner är helt andra än arbetarrörelsens. Där emot kunde man förvänta sig att socialdemokraterna mer skulle värna om arbetarrörelsen i detta sammanhang. Vänsterpartiet kommunisterna föreslår också att formerna för att öka medborgarnas och användarnas inflytande över läromedlens tillblivelse, anskaffande och användande utreds.

Utskottet avfärdar detta förslag med att det finns en läromedelsnämnd som objektivtgranskar centrala läromedel i samhällsorienterande ämnen och påstår att denna nämnd är sammansatt så att de allmänna intressena är väl företrädade.

För det första har en eventuell läromedelsnämnd ingenting med läromedlens tillblivelse, anskaffande eller användande att göra. Vänsterpartiet kommunisterna vill stimulera till ett ökat konsumentinflytande på läromedlen över lag, och det kan inte en läromedelsnämnd svara för som bara objektivtgranskar vissa ämnen i efterhand.

För det andra, om än helt ovidkommande i detta sammanhang, är nämnden inte sammansatt så att allmänintressena är företrädade – än mindre väl företrädade, som utskottet skriver. Mig veterligen finns varken någon elev, någon representant för folkrörelserna eller någon representant för vpk i nämnden. Den nämnd som skall granska objektiviteten är inte objektivt sammansatt.

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservationerna 6 och 10 vid utbildningsutskottets betänkande nr 21.

Dessutom, fru talman, yrkar jag bifall till reservationen 11, som bygger på en centerpartimotion. Motionens syfte sammanfaller med vad vpk i andra sammanhang krävt, nämligen att man skall ge de döva en chans till kommunikation och gemenskap med andra människor. Jag är ledsen över att jag ensam fått yrka bifall till centermotionen och att ingen centerpartist i utskottet stöder reservationen, men jag yrkar ändå bifall till reservationen 11.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Fru talman! Utbildningsutskottets betänkande nr 21 behandlar anslag till det obligatoriska skolväsendet och spänner därmed över flera frågor. En fråga som ofta har debatterats i kammaren gäller stödet till privata skolor. 1973 beslöt riksdagen att statsbidrag till privata skolor i princip skulle avskaffas om kommun där sådan skola ligger inte längre vill ge kommunalt anslag. Då framhölls i en reservation, bl. a. från folkpartiets sida, att det inte är rimligt att riksdagen genom ett sådant beslut avhänder sig ansvaret för om en skola skall kunna fortsätta sin verksamhet eller inte. Om en enskild skola skall få behålla ett statsbidrag bör inte enbart bero på om en kommun anser sig kunna ge bidrag. I stället bör riksdag och regering från fall till fall få avgöra om statsbidrag bör utgå. Svenskt utbildningsväsende bör ha ett visst utrymme för privatskolor. Skälen för det kan sägas vara dels att det bör finnas skolor med större möjlighet att variera uppläggningsen beträffande kurser och pedagogik än de vanliga skolorna, dels att viss frihet bör kunna erbjudas i fråga om valet av skola. Nu har det visat sig att det blir allt svårare för privatskolorna att trygga sin existens. Detta har bl. a. lett till att Whitlockska samskolan fr. o. m. nästa budgetår skall vara helt kommunaliserad. Det betyder att då återstår endast en privatskola i Stockholm, Franska skolan. Som tidigare vill vi från folkpartiets sida hävda, liksom centern och moderaterna, att frågan om statsbidrag till enskilda skolor inte bör bindas till villkoret att kommunalt bidrag ges. De få privatskolor som finns kvar i landet bör vi ha råd att ge statsbidrag, även om inte kommunerna i sitt trängda ekonomiska läge orkar med att ge bidrag. SSK-utredningen har dessutom fått i uppdrag att utreda frågan om statligt stöd till privata skolor. Så länge den utredningen ännu inte tagit ställning bör inte fler privata skolor tvingas lägga ner sin verksamhet. Jag vill därför yrka bifall till reservationen 2.

I detta sammanhang finns det också anledning att säga ifrån att privatskolor även i framtiden skall stödjas av statsmakterna. I en gemensam motion, nr 1423, har herr Larsson i Staffanstorp och jag hävdad, att vi anser det värdefullt att det finns ett inslag av privata skolor i skolväsendet. Utskottet har emellertid inte funnit skäl att tillstyrka motionen. Jag vill därför också yrka bifall till reservationen 3, där det begärs att riksdagen uttalar att riktningen för SSK:s arbete bör vara att statsbidrag skall

utgå till privatskolor även i framtiden.

En motion från folkpartiet och centern angående reformpedagogisk verksamhet utanför den kommunala grundskolan kommer att kommenteras av fru Anér. Jag vill därför här bara tacksamt notera utskottets välvilliga behandling av motionen.

I en partimotion från folkpartiet krävs ökat stöd åt handikappade elever i grundskolan och gymnasieskolan. En viktig uppgift i detta sammanhang har de konsulenter för rörelsehindrade elever som f. n. finns anställda med hjälp av medel som tilldelas länskolnämnderna. Skolöverstyrelsen har föreslagit att fyra nya tjänster skulle inrättas, så att det bleve möjligt att placera en konsulent i varje sjukvårdsregion. Utskottet har emellertid tillstyrkt endast två nya tjänster. Vi anser att skolöverstyrelsens förslag är ett minimiprogram och föreslår, att riksdagen anvisar erforderliga medel för att genomföra SÖ:s förslag.

Det naturliga måste ju vara att den handikappade eleven om möjligt får gå i vanlig klass i den skola där bygdens eller kvarterets övriga barn går. För att det skall bli möjligt för den handikappade att gå i vanlig klass måste särskilda åtgärder vidtas, åtgärder som kostar pengar. Utskottet är också medvetet om detta men tillstyrker anslag endast i enlighet med regeringens förslag, som vi från folkpartiets sida anser alltför begränsade.

När det gäller personell assistans till handikappade elever har utskottet inte heller velat sträcka sig så långt som SÖ har begärt. Menar vi allvar med målsättningen att ge handikappade elever sådant stöd att de kan gå i vanliga skolklasser när det kan anses bra för dem själva, då bör det också visa sig i vår prioritering av resurserna. SÖ, som bör ha möjlighet att överblicka behoven på området, har begärt 650 000 kr. mer än utskottet har tillstyrkt, och vi från folkpartiet anser, att ämbetsverkets beräkningar här är tillförlitliga. Jag vill därför, fru talman, yrka bifall till reservationerna 5 och 10. I övrigt ansluter jag mig till utskottets hemställan.

Till sist vill jag också uttala tillfredsställelse över utskottets behandling av frågorna om inbyggd utbildning, företagsskola och lärlingsutbildning. Det är väl att förmoda att riksdagen här i kväll kommer att biträda utskottets begäran om förslag från regeringen om förbättrat statsbidrag till dessa utbildningsformer. Ett sådant beslut är välkommet och kommer säkerligen att underlätta hantverksyrkenas nyrekrytering och också att öka ungdomens möjligheter till sysselsättning.

Fru SUNDBERG (m):

Fru talman! Skoldebatterna i riksdagen har en tendens att bli utdragna, och det är inte märkvärdigt, eftersom väl få saker i vårt samhälle diskuteras så intensivt som just skolfrågorna. Utbildningsutskottet behandlar nu SIA-propositionen, och det följer helt naturligt därav att debatten här i dag som gäller anslagen till det obligatoriska skolväsendet blir begränsad. Jag skall själv begränsa mig till läromedelsfrågorna, där herr Nordstrandh och jag har avgivit reservationerna 7 och 8.

Onsdagen den
7 april 1976

---

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Våra läromedel har onekligen genomgått en stor förvandling bara på de senaste decennierna. Läromedel är inte längre bara böcker, stenciler och häften av olika slag. AV-hjälpmedlen har kommit att användas alltmör i undervisningen, och AV-utrustningen på våra skolor är i allmänhet av utomordentligt hög klass.

Det hindrar emellertid inte att de traditinella läromedlen fortfarande har en mycket stor betydelse. I SIA-propositionen tar också föredragande statsrådet upp läromedelsfrågorna till behandling, och jag är glad över att statsrådet där bl. a. betonar att den ökande användningen av häften med ifyllnadsuppgifter inte är någon lyckad form av undervisningsmaterial – det har många gånger förut påpekats från moderata samlingspartiets sida.

Vi väckte under den allmänna motionstiden en motion, 1975/76:1490, i vilken vi krävde att den kartläggning av läromedelsbranschen som statsrådet aviserade vid en interpellationsdebatt förra året också skulle innefatta frågan om fördelningen av läromedlen på böcker och andra läromedel.

Utbildningsutskottet har i sitt betänkande förutsatt att den kommande kartläggningen av läromedelsbranschen får erforderlig bredd. Vi har på vår sida t. v. låtit oss nöja med den skrivningen, delvis beroende på att statsrådet i SIA-propositionen själv tar upp utformningen av läromedlen och behovet av förnyelse av dem. Men den interpellationsdebatt vid vilken kartläggningen från början aviserades hade sin grund i ett enligt vår uppfattning ytterst olyckligt beslut, fattat av den socialdemokratiska partikongressen förra året, om ett förstatligande av läromedelsproduktionen.

Utskottet tar i sin skrivning avstånd från ett sådant ställningstagande men gör det mot bakgrund av att en kartläggning aviserats. Samtliga borgerliga partiers ledamöter i utbildningsutskottet framför därför i reservationen 7 uppfattningen att beslutet om förstatligandet av läromedelsproduktionen är djupt oroande.

Efter att nu ha lyssnat till fru Lantz finns det ännu större skäl för mig att känna oro, eftersom de uppfattningar hon här har fört fram, och som finns markerade i reservationen 6, också finns inom en majoritet av det socialdemokratiska partiet, om man skall anse att partikongressen är representativ för partiet.

Jag har i den förut nämnda interpellationsdebatten framfört uppfattningen att man inte kan förstatliga läromedelsproduktionen. Man kan inte göra det utan att bryta mot den grundlagsfästa rätten för var och en att fritt ge ut i skrift det man vill och kalla det för lärobok.

Men naturligtvis finns det andra sätt. Staten har redan i dag läromedelsförlag som producerar läromedel. I och för sig är detta naturligtvis inte fel, så länge det sker i konkurrens. Men jag vill nämna att jag senast i dag fick ett brev från en lärare, som kraftigt poängterade den närmast våldsamma prissättning som Liber använder vid utgivningen av läromedel. Läraren i fråga syftade på ett läromedel om aritmetikdiagnoser,

där inköpspriset för en klassuppsättning var 790 kr., F-priset 450 kr. Det innehöll egentligen ingenting annat än några diagnoshäften och räknblock samt tomma blad och några registreringsblanketter. Övertron på statlig produktion av läromedel kan således definitivt inte bottna i övertygelsen om att den statliga prissättningen skulle vara rimligare eller bättre för kommunerna. I stället är det väl ofta så att det just är konkurrensen som bidrar till att också skapa en konkurrens när det gäller att hålla priserna nere.

Man kan naturligtvis, om man så vill, begränsa användandet av läromedel i skolan på det sättet att man förordar, t. ex. i skolförordningen, att i skolorna endast skall användas sådana läromedel som producerats på statligt förlag. Det tillvägagångssättet tror jag emellertid inte att socialdemokraterna i dag skulle kunna acceptera. Dessutom skulle det naturligtvis ställa orimliga krav på nya statliga investeringar inom förlagsbranschen.

Nej, då är det naturligtvis lättare att gå in i branschen och försöka förstatliga redan befintliga läromedelsförlag. Men då skulle samhället för att få ensamrätt till de böcker som våra barn skall använda alltså få makt att svara för godkännandet av de uppfattningar och den påverkan som dessa läromedel bibringar eleven.

Likväl: vid ett sådant tillvägagångssätt skulle ändå ingenting kunna hindra andra förlag att producera läromedel. Det skulle vara intressant att höra om herr Wiklund, när han tar upp de här frågorna, vill närmare precisera förstatligandet och kanske erkänna att det alltid måste finnas möjlighet för den som vill producera läromedel att göra det. Dessutom har vi ju möjlighet att konkurrera prismässigt, så det kanske är förordningar man närmast är inriktad på.

Jag vill också påpeka att institutet för läromedelsinformation i sitt remissyttrande över SÖ:s nu inte antagna förslag till försöksverksamhet med anbudsförfarande har framhållit det läromedelsprojekt som pågår inom Kommunsamköp AB och som sägs syfta till en samordnad upphandling av läromedel för kommuner inom en region.

Jag vill starkt understyrka att det nog egentligen inte kan vara meningen. Varje kommun inom en region har fritt val mellan läromedel och skall ändå kunna utnyttja Kommunsamköp.

Herr Nordstrandh och jag har i reservationen 8 gått litet längre än ledamöterna i folkpartiet och centern och begärt att riksdagen skall göra ett uttalande om att produktion och distribution skall ske under fri konkurrens. Vi tycker att det är viktigt. Det är endast den fria konkurrensen som kan garantera kvalitet, mångsidighet, och en rimlig prissättning när det gäller utbudet av läromedel.

Enligt vår uppfattning är det nödvändigt att klart markera allt tänkbart avståndstagande från uppfattningen att läromedelsproduktionen skall förstatligas.

I kravet på fri konkurrens ligger övertygelsen att kommunerna endast därigenom kan garanteras en rimlig prissättning på läromedel. Men än

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

viktigare är att läromedlen får produceras i frihet, ge uttryck för olika åsikter och uppfattningar, stimulera till nytänkande och utvecklingsarbete och genom sin mångfald bilda ett gott underlag för de alternativa val som kommunerna har rätt att göra.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna med herr Nordstrandhs och mitt namn under.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WIKLUND (s):

Herr Talman! Utbildningsutskottets betänkande nr 21 rörande i huvudsak det obligatoriska skolväsendet tar också under rubriken Vissa gemensamma frågor upp avsnitt som berör gymnasieskolan. Huvuddelen av gymnasiefrågorna och motionerna om dem behandlas i betänkandet nr 22, som kommer omedelbart efter detta ärende.

Det betänkande som vi nu behandlar har ingående redovisat skälen för utskottsmajoritetens ställningstagande, varför jag inte avser att fördjupa mig allt för mycket i det som ändå är skrivet i betänkandet. Jag tror att kammarledamöterna känner tillfredsställelse över den tidsvinst det ger, och jag menar också att debatten vinner på att man inte upprepar det som alla själva kan läsa.

På en rad punkter i betänkandet är utskottet enigt – det har sagts av flera talare. Jag skall också försöka sammanfatta enigheten.

Vi föreslår att riksdagen skall ge till känna vad utskottet anfört exempelvis i avsnittet rörande de naturvetenskapliga och tekniska linjerna i gymnasieskolan. Inga delade meningar har rått om de bekymmer som uppstått inför det vikande intresset för naturvetenskapliga och tekniska studier. Både motionärernas synpunkter och förslag till åtgärder har ingående redovisats tillsammans med skolöverstyrelsens åtgärder för att bryta den här negativa utvecklingen.

Jag kan nämna ett exempel – skolöverstyrelsens åtgärd att höja betygens medelvärde från 3,0 till 3,3 i vissa ämnen redan innevarande läsår för att stimulera eleverna i gymnasieskolan att läsa just sådana ämnen där man kan konstatera att betygen inte har varit riktigt jämförbara. Det gäller matematik, fysik och kemi på N- och T-linjerna samt biologi på N-linjen.

Dessutom har i propositionen nr 39 om skolans inre arbete aviserats en översyn när det gäller de naturorienterande ämnena i grundskolans undervisning. Utskottets bestämda ställningstagande på s. 5 och 6 i betänkandet föreslår vi att riksdagen skall ge regeringen till känna i enlighet med mom. 1 på s. 10.

Ett annat avsnitt där vi är eniga om ett tillkännagivande rör statsbidragsreglerna för inbyggd utbildning i företagsskola och lärlingsutbildning. Det har bl. a. också fröken Hörlén uttryckt sin tacksamhet för. Riksdagen gav ju sin mening till känna redan under 1975 års riksmöte

– att bidragsreglerna borde ses över och att bidragen till speciellt den inbyggda vårdyrkesutbildningen borde ökas. Med hänvisning till det som skrivits in i propositionen 39 rörande skolans inre arbete och tankarna om en ökad samverkan med arbetslivet föreslår utskottet nu en beställning hos regeringen om förslag till bestämmelser om förbättrat statsbidrag i sådan tid att de nya bestämmelserna kan gälla från budgetåret 1978/79.

Utskottet har också varit enigt om att ge till känna sina sympatier för en utvärdering av vad vi kallar reformpedagogisk verksamhet utanför den kommunala grundskolan. Inom detta område är utskottet ense med motionärerna om att den verksamheten i dag är mycket oenhetlig, och utskottet understryker därför behovet av en ordentlig utvärdering.

Jag vill säga några ord om reservationen 1 av herr Nordstrandh och fru Sundberg rörande urvalet till högskolan genom kunskapsrelaterade betyg och antagningsprov. Reservationen tar från en annan sida upp frågeställningar som mycket ingående debatterades här i kammaren i anslutning till förslaget om reformering av högskoleutbildningen den 21 maj 1975. Då anförde utskottsledamoten Lars Gustafsson en rad skäl till att reservanterna – och de var desamma då som nu – inte kommit med några övertygande argument. Herr Gustafsson sade bl. a. att eftersom arbetslivserfarenheten är en ny merit att tillgodoräkna sig för inträde till högskolan så var det svårt att uttala sig om det ena kriteriets försteg när det gällde effekterna framför de andra reglerna för intagning. Därför menar vi inom utskottsmajoriteten att en tid bör förflyta efter beslutet i maj 1975 för att man därefter skall kunna se vilka effekter förändringarna i urvalsreglerna kommer att ge.

I reservationen 2 har samtliga borgerliga ledamöter, som här har sagts, enat sig om att statsbidraget till privatskolorna skall kunna utgå även om inte kommunalt bidrag utbetalas. Reservanterna är inte tillfreds med att den s. k. SSK-utredningen – skolan, staten och kommunerna – skall pröva dessa frågor. I stället kräver man i reservationen 3 direkta anvisningar till SSK om att SSK *skall* avge förslag om statsbidrag till privatskolorna. Trots att SSK i maj 1974 fick tilläggsdirektiv "att se över formerna för givande av statsbidrag till statsunderstödd enskild utbildning" begär man i denna reservation "förtydligande direktiv". Vi finner det väldigt märkligt att man inte kan avvakta och se vad SSK-utredningen kommer fram till på detta område utan i stället motser en eventuell vinst i en lottning här litet senare i kväll.

När det gäller reservationen 4 av moderaterna herr Nordstrandh och fru Sundberg erinrar utskottsmajoriteten om att den frågan behandlades den 9 december 1975 när utskottsbetänkandet 1975/76:15 var uppe till avgörande. Skillnaden mellan då och nu är ju att reservanterna skärpt sitt krav. Då krävdes en utredning – nu kräver man att bidrag skall utgå utan utredning. Mot bakgrund av riksdagens avslag den 9 december finner majoriteten ingen anledning att nu biträda det skärpta kravet i reservationen.

Vad gäller reservationen 5 från center- och folkpartiledamöterna om

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

ytterligare anslag till konsulenttjänster för rörelsehandikappade råder det inga delade meningar om behovet som sådant. Utskottet uttalar att det förutsätter att regeringens förslag om en successiv uppbyggnad innebär att förslag om de ytterligare två konsulenttjänsterna för rörelsehandikappade kommer att föreläggas 1976/77 års riksmöte.

Fru Lantz har i reservationen 6 tagit upp läromedelsproduktionen och begär ett förstatligande av i första hand Esselte Studium. Utskottet var ense om att avstyrka ett sådant förslag. Men här har samtliga borgerliga partier enat sig om att föreslå en annan motivering. Man anför bl. a. den socialdemokratiska partikongressens beslut om förstatligandet av läromedelsproduktionen som mycket oroande. Man motiverar också med att läroböckerna följer läroplanerna och att de har tillräcklig kvalitet. Det är heller ingen som har ifrågasatt det.

Det skulle finnas mycket att säga om detta, och något bör jag kanske säga eftersom det har ställts frågor till mig som utskottets talesman. Några inledande ord om vad som har hänt de senaste åren kan kanske först vara på sin plats.

Vi har i utskottsbetänkandet redovisat att det år 1974 inrättade statens institut för läromedelsinformation har till uppgift att samla och sprida information om läromedel för alla skolformer. Verksamheten är under uppbyggnad och omfattar i dag information om samtliga centrala läromedel för grundskolan och gymnasieskolan. För nästa budgetår avser utvidgningen gälla nomadskolan och den statliga och kommunala vuxenutbildningen. I budgetpropositionen har också angivits att regeringen kommer att genomföra en undersökning eller kartläggning av läromedelsbranschen.

Utskottet har noterat dessa åtgärder och anser i övrigt inte att något särskilt uttalande från riksdagens sida är nödvändigt. Jag menar att det säkert finns anledning att återkomma i den här frågan när det väcks ett direkt förslag om förstatligande. Min förhoppning är att den aviserade kartläggningen omfattar frågan om vilka läromedel som kommer till användning i den rika flora som bjuds i dag. Nog borde alla utbildningsansvariga i riksdagen och landet över kunna vara ense om att en ordentlig översyn och kartläggning av den här branschen är nödvändig och nyttig. Därmed har jag inte sagt att det skall finnas bara ett läromedel och en producent i framtiden.

I det här sammanhanget har herr Wikström ställt en direkt fråga till mig med åberopande av den socialdemokratiska partikongressens beslut. Han frågar när staten skall överta all produktion av läromedel. Om herr Wikström hade läst protokollet från partikongressen och lyssnat på den interpellationsdebatt som fördes här i kammaren den 4 november i fjol, där statsrådet fru Hjelm-Wallén besvarade den frågan, så hade han fått veta att det i partikongressens beslut inte angavs någon tidpunkt för när det skall ske. Det är ju också fullt naturligt. Det går inte för staten att överta all sådan produktion. Det har också sagts av fru Sundberg i dag liksom av herr Burenstam Linder den 4 november 1975. Han fram-

höll då att grundlagen inte ger möjligheter därtill.

Nu försökte fru Sundberg manövrera med att säga att ett förstatligande kan ske på något annat sätt. Jag vet inte hur många socialiseringsspöken som måste manas fram. Men varje gång tar fru Sundberg lika glatt tillbaka och säger att socialdemokraterna säkert inte vill göra det hon manar fram i sina tanke-spöken.

Av interpellationssvaret från statsrådet fru Hjelm-Wallén den 4 november 1975 framgick med all önskvärd tydlighet hur det blir med ett förstatligande av läromedlen. Men jag förstår att man försöker speciellt frammana detta socialiseringsspöke när vi börjar nalka oss valrörelsen. Man vill utpeka oss socialdemokrater som förespråkare för omöjliga beslut som det inte går att praktiskt genomföra. Så handlar inte vi i praktisk politik.

Men den socialdemokratiska partikongressen godkände också ett utlåtande från partistyrelsen om att regeringen borde noggrant följa utvecklingen på läromedelsområdet. Det kommer regeringen också att göra, och regeringen har i budgetpropositionen aviserat att en sådan kartläggning av läromedelsbranschen kommer att ske. Hur det sedan blir får vi väl se. Framtiden får väl här som på så många andra områden ge oss besked om vad som är bäst i sammanhanget.

Med hänvisning till vad jag här anfört yrkar jag också avslag på reservationen 8 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, där reservanterna vill att riksdagen skall uttala sig för att produktionen och distributionen av läromedel skall ske i fri konkurrens. Utskottet anser att riksdagen inte skall frångå sitt tidigare ställningstagande i denna fråga, främst av den anledningen att samhället inte kan ta över hela denna produktion. Den frågan har riksdagen prövat både 1973 och 1975, och även 1976 anser vi att några nya linjer beträffande läromedelsproduktionen inte är aktuella, speciellt som regeringen avser att göra den kartläggning som jag tidigare har nämnt ett par gånger.

Med hänsyn till denna kartläggning bör också vpk-reservationen nr 9 avslås.

Fröken Hörnlén har i reservationen 10 yrkat att ytterligare 650 000 kr. skall anvisas för personlig assistans åt vissa handikappade elever. I budgetpropositionen har anslaget räknats upp till 850 000 kr. Reservanten förslår ett nära nog lika stort belopp ytterligare. Frågan om personlig assistans till vissa handikappade elever har diskuterats ingående i utskottet under de senaste åren. Vid behandlingen 1975 gav riksdagen på utskottets förslag till känna att frågan om schablonutdelning av den större delen av anslaget borde omprövas. I stället skulle en mindre del fördelas schablonmässigt och en större del av beloppet fördelas efter de behov som kommunerna redovisar. Skolöverstyrelsen har sagt samma sak, att inför nästa budgetår bör, efter prövning, schablonbidraget minska och medelutdelningen öka till de kommuner som redovisar stora kostnader för berörda ändamål. Utskottet har förutsatt att regeringen beaktar de synpunkter skolöverstyrelsen har framfört.

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

För några månader sedan, hösten 1975, behandlade vi utbildningsutskottets betänkande nr 9 där utskottet ganska utförligt redovisade motivet för att riksdagen skulle avslå kravet i en vpk-reservation att det hos statliga och kommunala myndigheter och serviceorgan, som enligt reservationen har en något mer omfattande kontakt med allmänheten, måste finnas anställda som kan teckenspråket. Det finns ingen anledning att efter så kort tid ändra på det ställningstagandet, menar vi i utskotts-majoriteten, och vi yrkar därför avslag på reservationen.

Utöver det anförda vill jag också säga några ord till herr Nordstrandh, som tog upp frågan om studielämplighetsproven. Den diskussionen förde vi ju när det gällde behörigheten att få tillträde till den nya högskolan. Om jag inte missminner mig framhöll Lars Gustafsson i den debatten att studielämplighetsproven så att säga hade växlande öden bakom sig och att mycket stora vanskligheter uppstår även vid ett sådant provsystem. Varken herr Nordstrandh eller jag är väl heller okunniga om de tidvis ganska upprörda diskussioner som förts om studielämplighetsproven.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i samtliga punkter, vilket innebär avslag på alla de reservationer som fogats till utbildningsutskottets betänkande nr 21.

Under detta anförande hade ledningen av kammarens förhandlingar för en stund övertagits av herr förste vice talmannen.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wiklund inledde sitt anförande med att kommentera reservationen 1 rörande systemet för urval till högskoleutbildning. Jag lade märke till att han – genom att han citerade herr Gustafsson i Barkarby – hade den uppfattningen att det system som nu skall sjösättas inom ett år kanske inte är så bra som en del menar. Det kan få oönskade effekter och måste måhända efter hand omprövas. Det anser jag också. Men jag kan gå något längre. Jag tror inte att det är användbart. Jag tror att det omgående kommer att kollapsa.

Vi har – väl vetande hur svårt det är att konstruera ett rättvisande och bra system – reserverat oss för att man redan nu skall inrikta sig på att finna ett system för urval som bygger på andra principer än det som kommer om något år. Det står klart i vår reservation. Grundpelarna skulle vara kunskapsrelaterade betyg och antagningsprov i olika former, däribland också studielämplighetsprov. Jag vet att det är vanskligt att utforma studielämplighetsprov, men vi har ändå på det sättet velat säga att vi icke tror på det system som man nu håller på och konstruerar. Vi menar att man redan i dag och fortsättningsvis bör inrikta sig på ett annat system.

I reservationen 4 yrkar vi att riksdagen skall ställa sig bakom ett uttalande om enskilda skolor. Man kan ha olika meningar i frågan om detta uttalande innebär en skärpning eller inte jämfört med många andra

förslag till riksdagsuttalanden som vi kommit med. Förra gången vi hade en reservation här hade vi till den kopplat ett utredningskrav, sade herr Wiklund. Att en utredning behövs har vi inte uttryckligen sagt, men jag vill gärna medge att man måste göra en utredning om hur bidragen från stat och kommun skall ges, vilken höjd de skall ha osv. Jag utgår ifrån att en sådan utredning är självklar.

Fru SUNDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Bortsett från alla tankespöken blev jag mera oroad efter att ha lyssnat till herr Wiklund än jag var tidigare. Han sade till fru Lantz att man får avvakta utvecklingen tills det kommer ett förslag om förstatligande av läromedelsproduktionen. Det kommer alltså tydligen ett sådant så småningom. Herr Wiklund ansåg att samhället inte nu kan ta över Esselte eller i varje fall läromedelsproduktionen. Nej, det kan inte samhället göra. Men man skall tydligen, enligt herr Wiklund, skapa förutsättningar för detta.

Jag erkänner att jag i mitt anförande inte kunde tänka mig den mest effektiva typen av styrning av läromedel, nämligen att socialdemokraterna i skolförordningen tar in en bestämmelse om att endast läromedel producerade vid visst – underförstått statligt – förlag får användas. Det var för mig en orimlig tanke. Men jag hade kanske fel. Kanske är den tanken i stället verklighet.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har en stor respekt för den socialdemokratiska partikongressen och dess beslut, precis som jag har det för min egen partikongress och de beslut som där fattas. Nu har alltså den socialdemokratiska partikongressen beslutat att all läromedelsproduktion skall förstatligas, och herr Wiklund säger att en kartläggning av läromedelsbranschen är nödvändig och viktig. Ja, branschen är väl kartlagd, och sådant kan man ju ägna sig åt.

Herr Wiklund säger vidare att grundlagen inte tillåter ett sådant beslut som det den socialdemokratiska partikongressen fattat, och detsamma lär herr Burenstam Linder ha sagt. En sådan tolkning av grundlagen tror jag emellertid inte är riktig. I varje fall har jag inte tolkat den så. Jag tror att ett förstatligande av läromedelsbranschen är fullt möjligt och ganska enkelt att genomföra. Om man tar de 25 största företagen kostar det ungefär 400 milj. kr. utan tryckerier, binderier och distributioner. Till de största företagen räknas då Esselte, Almqvist & Wiksell, Natur o. Kultur, Skolförlaget Gävle, Biblioteksförlaget, Håkan Olsson, Studentlitteratur och ett antal andra. Sedan finns det ungefär ett 100-tal småförlag som ger ut tryckta läromedel. Jag tror således inte att det finns något grundlagshinder för ett förstatligande av läromedelsproduktionen, om jag med detta kan hjälpa herr Wiklund på vägen.

Herr Wiklund sade också att det inte fanns något tidsprogram angivet i partikongressens beslut. Nej, det var ju därför jag frågade om när ett

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

förstatligande skall ske. Är det verkligen frågan om en formulering som gäller härifrån till evigheten?

Avslutningsvis säger herr Wiklund att framtiden får visa vad som är bäst. Till detta vill jag säga att frågan om ett förstatligande av läromedelsproduktionen inte avgörs i kammaren i kväll. Den avgörs i valet.

Fröken HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wiklund tar upp två punkter som jag skulle vilja anknyta till. Det gällde dels de enskilda skolorna, dels stödet till de handikappade.

Herr Wiklund sade att vi på något sätt hade ändrat oss när det gällde inställningen till vad SSK-utredningen har att ta ansvar för. Till detta vill jag säga att utvecklingen i denna fråga – såsom vi upplever den i dag – när det gäller avvecklingen av de enskilda skolorna har gått mycket snabbare än vi hade tänkt oss. Vi ser detta som litet oroande och är angelägna att det också i framtiden skall vara möjligt att starta sådana pionjärskolor som t. ex. Kristofferskolan och att med statsbidrag starta och driva skolor utanför det kommunala skolväsendet.

När det gäller stödet till de handikappade är jag fullt klar över att herr Wiklund och jag inte har några delade meningar vad gäller behovet av stöd till denna grupp människor. Men att tillgodose sådana behov kostar pengar, och vi har alla våra prioriteringar att göra. Folkpartiet har gjort den prioriteringen att vi vill öka stödet på den punkten.

Herr ELMSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Som jag sade i mitt huvudanförande är läromedelsproduktionen ett utomordentligt känsligt område. När ett förstatligande av denna produktion aktualiseras genom en motion i riksdagen och det därtill föreligger ett beslut om ett sådant förstatligande från regeringspartiets kongress tycker jag inte att det är så märkligt om de andra partierna – jag talar här givetvis enbart för mitt parti, centerpartiet – finner anledning att markera sin inställning till en sådan tanke. Debatten ger oss ju tillfälle att redovisa vår syn på denna fråga, och då vore det snarast konstigt om vi inte gjorde det, särskilt mot bakgrunden av att frågan har kommit upp i riksdagen och att det inte är mycket mer än ett halvt år sedan den hade stor aktualitet på den socialdemokratiska partikongressen. Jag kan hålla med herr Wiklund om att utbildningsutskottets majoritet här har givit ett besked i motsatt riktning, men det oaktat finns ju reservation från vpk och kongressbeslutet. Då tycker jag det är rimligt att man förstår att vi känner ett behov av att visa vår inställning till denna fråga.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag begriper uppriktigt sagt inte vad de borgerliga är så oroliga för. Efter vad jag kan förstå är ett förstatligande tyvärr inte

aktuellt, trots att socialdemokratiska partikongressen beslutat om ett förstatligande av läromedlen.

Jag konstaterar att socialdemokraterna lika väl som de borgerliga ledamöterna accepterar en stark ägarkoncentration och en förstärkt kapitalkoncentration inom det här området. Man accepterar att det är profitintressen som styr läromedelsproduktionen. Man accepterar att trots att det är regering och riksdag som fastställer utbildningsmålen, så är det enskilda profitintressen som får tolka och styra en stor del av undervisningen i vårt land. Man accepterar att skattebetalarna får betala de vinster som läromedelsföretagen gör. Läromedelsutredningen har ju redovisat att årskostnaderna för inköp av läromedel uppgår till 600–700 miljoner för kommunerna, så det är inte småpengar det gäller.

Det är klart att jag lika väl som herr Wikström, fast på andra grunder och med en annan formulering, med tillfredsställelse skulle emotse ett klart ställningstagande från herr Wiklunds sida när det gäller frågan om förstatligande av läromedel. Är fru Sundbergs tolkning riktig, nämligen att ett förstatligande är att vänta? I så fall skall jag sitta lugn i fortsättningen och inte oroa mig för att herr Wiklund och andra socialdemokrater inte lyssnar på den egna partikongressen när den beslutar att förstatliga läromedelsproduktionen.

Men jag vill gärna, herr talman, pressa herr Wiklund på den här punkten:

Har vi att vänta ett förstatligande i enlighet med den socialdemokratiska partikongressens beslut eller inte?

Herr WIKLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Debatten har kommit att röra sig omkring förstatligande eller inte förstatligande av läromedel. Jag skall försöka svara när det gäller de sakerna.

Jag vill säga till fru Sundberg att det var ett tankespöke till hon upplevde när jag sade: Vänta tills det kommer ett förslag. Jag sade det i anslutning till den kartläggning som jag beskrev.

Detta är väl inte så underligt. Här talar fru Lantz från en annan utgångspunkt än de borgerliga om vilken flora av läromedel som finns och vilka bekymmer hon har på den kanten. Det är det faktiska förhållandet. Man vänder inte på den här pannkakan så väldigt lätt.

Sedan har vi väl alla fått brev och telefonsamtal från enskilda lärare – det skulle kunna beskrivas ganska utförligt. Jag har också upplevt att lärare har haft andra meningar än dem som fru Sundberg ger uttryck för.

Jag hörde på debatten i går när herr Wikström var med. Nu tyckte jag att han började frammana de religiösa tongångarna igen – härifrån och till evigheten. Jag tänker inte gå in på det, för jag är en agnostiker i detta sammanhang. Men jag vill påpeka att i det slutligt justerade riksdagsprotokollet från den 4 november 1975 har herr Burenstam Linder – han har inte blivit motsagd på något sätt, så jag litar på att det är

Nr 102

Onsdagen den
7 april 1976

---

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

riktigt – uttalat följande:

”Enligt svensk grundlag kan ingen hindras att trycka en lärobok. Det borde faktiskt den socialdemokratiska partikongressen tänka på när den uttalar sig för en socialisering av läromedelsproduktionen.”

Sedan beskrev jag för herr Wikström att kongressen hade fattat ytterligare ett beslut, nämligen att ge regeringen i uppdrag att följa den här frågan.

Längre kan man väl knappast komma när det gäller att lämna besked. Det är rent orimligt, fru Lantz, att begära att jag skall säga att det blir en socialisering av läromedelsproduktionen på julafton 1976 eller midsommardagen 1977. Det är en orimlig tanke. Vi får väl avvakta utvecklingen. I den demokrati i vilken vi fungerar hemlighålls inte dessa frågor och de kommer inte heller att manipuleras igenom. Det har klart sagts ut att dessa frågor skall diskuteras och redovisas öppet.

Beträffande antagningsproven gjorde herr Nordstrandh nu ett tillägg – ”i olika former”. Vilka olika former är det, herr Nordstrandh? Det framgår i varje fall inte av reservationen.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Lantz tycktes hävda att jag skulle vara för en ökad koncentration av läromedelsproduktionen. Det är jag faktiskt inte – jag är emot både statlig och privat koncentration på detta område. Men det är intressant att konstatera att när statsrådet Hjelm-Wallén talade på partikongressen sade hon uttryckligen att om inte samhällets grepp över läromedelsframställningen blev starkare eller om inte läromedelsframställningen skulle koncentreras kraftigt – nu har vi ca 700 läromedelsproducenter – då bör åtgärder övervägas i syfte att överföra läromedelsproduktionen till samhället.

Det är alltså socialdemokraterna som har ett intresse av större koncentration på läromedelsområdet. Bakom det ligger naturligtvis tanken att det är lättare att socialisera ett litet antal stora företag än 700 småföretag som sysslar med denna produktion.

Jag skall inte debattera med herr Wiklund om tidpunkten för socialisering – det är uppenbart att herr Wiklund menar att detta är en fråga som avgörs i de kommande valen. Får socialdemokraterna tillräcklig majoritet är de intresserade av ett förstatligande. Den bästa spärren mot detta är alltså att se till att socialdemokraterna inte får en sådan majoritet.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Antagningsprov är ett samlingsbegrepp. Jag illustrerade med studielämplighetsprov därför att herr Wiklund själv nämnde dem i sitt anförande. Men de kan också vara kunskapsprov, färdighetsprov och liknande. Vilket prov som skall användas får givetvis avgöras från fall till fall, beroende på den som vill komma in vid högskolan och vad vederbörande har för bakgrund. Den kan givetvis vara mycket olika. Kunskaper, färdigheter, erfarenhet kan inhämtas på många sätt – skol-

gång, vuxenutbildning, självstudier, yrkesverksamhet och liknande. Det är ett helt batteri, så att säga. I förhållande till det kan och bör givetvis ett antagningsprov – som kanske inte är det lämpligaste samlingsnamnet på vad som avses – utformas.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wiklund låter framskymta att det finns för många läromedelsföretag för att man skall kunna förstatliga, om jag förstod honom rätt. Så är det ju inte. Det finns visserligen över 30 000 läromedelskomponenter, men det finns samtidigt en mycket stark ägarkoncentration till några få läromedelsföretag. Vi har föreslagit att man börjar med att förstatliga det största läromedelsföretaget, nämligen Esselte Studium, som har över hälften av produktionen. Detta har vi föreslagit av både politiska och administrativa skäl.

Jag har inte begärt och skulle, herr Wiklund, inte komma på tanken att begära att få besked om exakt vilken dag – vilken julafton t. o. m. – som läromedelsproduktionen skall förstatligas. Men jag tycker att man kan begära ett positivt uttalande om att avsikten är att följa den egna partikongressens beslut i denna fråga.

Herr WIKLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordstrandh preciserade nu detta om prov litet mer. Men har herr Nordstrandh inte märkt att människor reagerar olika inför provtagningar? Jag tror alltså inte på detta, och vi har lagt in en rad olika komponenter i antagningsförfarandet. Arbetlivserfarenhet är en av dessa. Jag tror att vi bör avvakta utvecklingen innan vi fördömer den inriktning som vi nu har.

Så ytterligare några ord om läromedelsbranschen. Statsrådet Lena Hjelm-Wallén sade den 4 november i fjol: "Det innebär att vi noga följer utvecklingen inom läromedelsbranschen och är beredda att vidtaga åtgärder för att säkerställa allsidighet, kvalitet och rimliga priser. Innan den aviserade kartläggningen har gjorts är jag inte beredd att närmare ange vilka åtgärder som kan behöva vidtas. I detta kartläggningsarbete kommer inte att ingå något uppdrag att överväga frågan om ett förstatligande av läromedelsproduktionen."

Kan man inte ta detta för vad det är, eftersom det var statsrådet Lena Hjelm-Wallén som var partistyrelsens föredragande på partikongressen och alltså bör kunna göra den bästa tolkningen av vad som förekommit i dessa sammanhang?

Jag beklagar om jag i hastigheten sade fel, fru Lantz. Jag avsåg också antalet läromedelskomponenter.

Fröken ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag är envis när det gäller de döva barnen. Jag har under de senaste åren varje riksdag kommit tillbaka med krav på skyndsamma åtgärder i syfte att de döva barnen skall få en utbildning som ger dem

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

en språkförståelse vilken i sin tur underlättar för dem att uppleva gemenskap med andra människor. För detta behöver de, enligt en nu nära nog samstämmig expertis, utbildning i och på teckenspråket. Vad som händer varje år riksdagen skjuter på ett ställningstagande i denna fråga är att man förmenar nya årskullar döva ungdomar att få del av den viktiga språkliga gemenskapen. Jag upplever detta som oerhört allvarligt, och det är därför jag är så envis.

Jag skall försöka fatta mig kort och inte alltför mycket gå in på sakfrågan – jag har tidigare talat om den här i kammaren.

När jag läste utskottets hemställan under punkten 12, blev jag först glatt överraskad. Utskottet hemställer i mom. 4 "att riksdagen – – – med anledning av motionen 1975/76:1395" – det är en motion som jag tillsammans med några partikamrater har väckt – "som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört". Äntligen kommer någonting att hända, trodde jag.

När jag sedan läste vad som skulle ges regeringen till känna blev jag tyvärr lika besviken som jag blivit varje år tidigare. Det man vill ge till känna är "att skolöverstyrelsen på basis av vunna kunskaper och gjorda erfarenheter successivt prövar i vad mån och på vad sätt teckenspråket skall beredas plats i undervisningen av hörselskadade barn och i lärarutbildningen". Men detta har ju skolöverstyrelsen hållit på med i fyra år, och för det behöver den inget nytt uppdrag. Fellet är ju att skolöverstyrelsen har hållit på att utreda detta för länge. Trots att en snart sagt samlad expertis utanför SÖ stöder de krav som de döva och deras organisationer sedan länge haft, nämligen att teckenspråket måste ges en annan ställning i utbildningen av döva barn, så utreder SÖ fortfarande i vad mån detta behövs, alltså om det behövs. Är det verkligen detta utskottet vill att SÖ skall fortsätta med? Är det inte dags för ett ställningstagande i sakfrågan? Är det bara för att vara välvillig mot en envis motionär som man föreslår ett tillkännagivande utan reellt innehåll?

Ett annat krav i min motion gäller 55 000 kr. till skolöverstyrelsens teckenspråknämnd. Regeringen ansåg – och utskottet har biträtt detta – att kostnaderna för nämnden skall bestridas av skolöverstyrelsens tillgängliga medel. Tyvärr kan man befara att nämndens arbete inte kan bedrivas särskilt framgångsrikt om nämnden inte får egna medel.

Herr talman! Jag hyser visserligen ingen förhoppning om att mot ett enigt utskott få riksdagen med mig på yrkandena i motionen 1395, men jag vill ändå yrka bifall till dessa. I motionen hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär skyndsamma åtgärder i enlighet med vad som anförs i motionen i syfte

a. att göra teckenspråket till en integrerad del av undervisningen på alla stadier av specialskolan för döva,

b. att döva ges möjlighet att utan hinder av gällande inträdeskrav bli lärare i teckenspråket inom specialskolan för döva,

2. att riksdagen till Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 55 000 kr. förhöjt förslagsanslag om 65 113 000 kr.

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Jag tar kammarens uppmärksamhet i anspråk ett ögonblick för att understryka ett av utskottets enhälliga uttalanden, nämligen det som gäller motionen 1412 av herr Granstedt m. fl. Jag är en av motionärerna, och jag tycker det är angeläget att påpeka hur väsentlig denna motion är och hur viktigt det är att utskottet har gått den i varje fall till en del till mötes.

Vad frågan gäller är Waldorfpedagogiken, den nydanande pedagogiska arbetsform som några envisa idealister har arbetat med i mer än 20 år i Sverige, med växlande stöd av samhället men med växande stöd från allt vidare folkgrupper. Den bedrivs i dag huvudsakligen på fyra ställen: på Kristofferskolan i Bromma med både kommunala och statliga bidrag, i Göteborg med enbart kommunala bidrag, i Järna med några mycket små kommunala bidrag och i Norrtälje under motstånd från skolstyrelsen i kommunen.

Vi motionärer har begärt en parlamentarisk tillsatt utredning för att föreslå under vilka ekonomiska och organisatoriska förutsättningar den här sortens alternativa pedagogiska verksamhet bör få förekomma. Utskottet har gått oss till mötes så till vida, att det förutsätter en utvärdering av verksamheten så att man får se vilken nytta den kan föra med sig. Detta vill jag gärna betrakta som ett första steg mot en mer djupgående utredning. Utvärderingen har i och för sig redan för länge sedan börjat, nämligen på det sättet att lärare och lärarkandidater från en mängd olika håll står i kö för att få auskultera på de olika Waldorfskolorna och visar utomordentligt stort intresse och entusiasm för vad de där får vara med om. Om detta blir uppsamlat och systematiserat av skolöverstyrelsen, kommer det enligt min mening tydligt att framgå vilket värdefullt pedagogiskt experiment som här pågår sedan en längre tid, helt buret av idéerna och arbetsglädjen hos några lag av lärare, föräldrar och elever. Det finns inget slutet eller elitaktigt i detta experiment. Det står öppet för alla som tror på en verkligt mänsklig pedagogik, en som inte står i motsättning till grundskolans principer men däremot har funnit andra och enligt min mening mer effektiva vägar för att omsätta dem i praktiken.

I Dagens Nyheter har det nyligen förts en debatt om arkitekturen och hur den skulle kunna göras mänskligare. Debattörerna har tagit sitt enda aktuella exempel på en sådan arkitektur från Steinerseminariet i Järna, där Waldorflärarna utbildas. Där har praktisk funktion och starka skönhetsupplevelser vävt samman utan sömmar. Waldorfpedagogiken är på samma sätt och av samma anledning en i Sverige unik förening av fri skaparglädje och verklig jämlikhet. Jag ser med förväntan fram mot den utvärdering av denna pedagogik som vi nu kan vänta oss och som utan tvivel kommer att visa hur stor nytta även den allmänna skolan kan ha av dessa inspirerande idéer.

I detta anförande instämde herr Granstedt (c).

Onsdagen den
7 april 1976

---

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Herr ANDERSSON i Edsbro (c):

Herr talman! I det här betänkandet från utbildningsutskottet behandlas en motion, nr 775, av mig och några medmotionärer, där vi tar upp de dövas problem i samhället. Vi pekar bl. a. på vilka problem de döva har då det gäller kontakt med olika myndigheter och serviceorgan.

Teckenspråket är ett synligt och därmed säkert kommunikationsmedel för de döva. Det måste vara angeläget att samhället medverkar till att göra teckenspråket mera känt och tillgängligt. Det är ju omvittnat av de döva själva att de inte på samma sätt som andra medborgare kan komma i åtnjutande av den utveckling som skett på olika områden. Ringa möjligheter till kommunikation skapar få möjligheter till kontakt med andra människor och till olika aktiviteter.

Herr talman! Eftersom reservation 11 tar upp motionen 775 och de dövas problem kommer jag vid en eventuell votering att stödja denna reservation.

Fru THEORIN (s):

Herr talman! Herr Wikström tog i sitt anförande upp mitt inlägg i LO-tidningen som ett exempel på att vissa socialdemokrater är beredda att försvara partikongressens beslut. Jag tror inte alls att jag på något sätt skiljer mig från övriga socialdemokrater – det har herr Wiklund visat i debatten. Vi står självklart bakom partikongressens beslut.

Jag har en god del erfarenhet av läromedel, precis som herr Wikström – ett antal år i Stockholms skoldirektion och också ett antal år i läromedelsnämnden – och det är detta som ligger bakom den artikel i LO-tidningen där jag säger ifrån att jag menar att på sikt måste samhället gå in och ta ansvaret för produktionen av läromedel. Jag menar att ingen skall då kunna göra vinster på våra barns utbildning. Utbudet skulle kunna skäras ner utan att allsidigheten kommer i fara, och läromedelsnämnden skulle få en bättre överblick och realistiska möjligheter att sköta objektivitetsgranskningen.

Herr Wikström anser att jag liksom många andra socialister saknar känslan för värdet av konkurrens i produktionen och mångsidigheten i debatten. Nej inte alls, herr Wikström. Vad gäller konkurrensen kan jag möjligen ge herr Wikström rätt. Jag tror nämligen inte på att den fria konkurrensen har förmåga att ge oss det vi behöver i det här samhället. Där har vi, och det är alldeles självklart, helt olika ideologisk uppfattning.

Jag vill emellertid starkt protestera mot påståendet att jag skulle sakna känsla för värdet av mångsidighet i debatten. Om herr Wikström hade läst på litet bättre i artikeln, så hade han också sett att jag noga poängterar att det är allsidigheten och sakligheten som är de viktiga delarna i objektiviteten, om man nu kan precisera vad objektivitet är för någonting. Allsidighet och saklighet men inte alla extrema yttringar presenterade på en och samma gång, något som ju också förekommer i en hel del läromedel.

Objektivitet är förresten, och det står jag för, ett besvärligt begrepp att använda sig av både när man diskuterar läromedel och i fråga om andra saker i samhället. För vad är det som är objektivt? Vad är det man relaterar till och faller tillbaka på? Jo, det samhälle eller den kunskap som gäller just för stunden.

Jag vill fråga herr Wikström: Hur objektiv skall vår yrkesvägledning vara? Vi har ett samhälle där könsrollerna är väldigt fast låsta, där flickor väljer sig vissa yrkesvägar och pojkar vissa. Objektiviteten säger att vi skall informera om detta. Är herr Wikström beredd att göra det som jag menar att man måste göra, nämligen subjektivt hjälpa till att påverka och förändra könsrollerna genom att aktivt gå in och medvetet försöka styra flickorna in på typiskt manliga yrken och killarna in på typiskt kvinnliga yrken? Det är icke objektivitet, herr Wikström, utan det är subjektivitet, men det tror jag är nödvändigt om man vill förändra de låsta könsroller vi har i samhället.

Det är inte så, herr Wikström, att om hela läromedelsproduktionen kommer i statens hand så skulle många författare med delvis olika verklighetssyn inte kunna göra sig gällande. Jo, i en samhällelig produktion av läromedel skulle många författare med delvis olika verklighetssyn precis som nu ha möjlighet att göra sig gällande. Men, och det är det väsentliga, det finns få områden i samhället som det känns lika angeläget att allvarligt diskutera ett samhälleligt övertagande av som läromedelsproduktionen, och jag vill gärna också säga läkemedelsproduktionen. Det är få områden där det är så berättigat att samhället går in och tar bort möjligheterna att göra sig vinster på människors sjukdomar eller på våra barns utbildning. Friheten att göra vinster slår liberalerna alltid vakt om, och det gör man också när det gäller att bevaka den privata läromedelsindustrin. Men det är inte detsamma som att slå vakt om och garantera allsidigheten och sakligheten i våra läromedel.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Det är riktigt att jag har berömt fru Theorin för att hon inte är lika rädd som andra att redan före valet försvara den socialdemokratiska kongressens beslut. Nu frågar hon mig om jag vill vara med om att påverka och ändra de fastlåsta könsrollerna. Svaret är ja.

Får jag ge fru Theorin ytterligare beröm och säga att jag tycker att fru Theorin är en stor tillgång i debatten här i kammaren, inte minst för oppositionen.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Herr Wikström säger att allsidigheten i läromedlen skulle försvinna om läromedelsproduktionen förstatligades. Det tror jag är en helt felaktig bedömning. Herr Wikström tycks tro att det är den fria konkurrensen som i sig påverkar innehållet och gör det bättre. Det är ganska osäkert att man behöver produktutveckla 30 000 olika läromedelskomponenter för att få ett bra kvalitetsmässigt urval i skolan. Det

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

är långt ifrån säkert, bara för att det finns 30 000 komponenter, att innehållet i dessa 30 000 blir bättre än om det bara funnits 1 000 komponenter. Det är tvärtom troligt att man i de 1 000 läromedelskomponenterna skulle ha en bättre kvalitet och att man där bättre skulle kunna fylla målsättningarna i utbildningsväsendet. Förmodligen skulle man med en statlig kontroll av läromedlens innehåll bättre kunna tillgodose läroplanens intentioner. Nu är det enskild profitjakt som bestämmer innehållet i våra läroböcker och det är konsumenterna – vi skattebetalare – som får betala produktutvecklingen på läromedelsområdet.

Fru THEORIN (s):

Herr talman! Jag betackar mig för åsnesparken från herr Wikström. Mitt uttalande var självklart tacksamt för herr Wikström som driver en dogmatisk diskussion om att det är farligt att förstatliga och att den fria konkurrensen är det enda riktiga i samhället.

Nu är inte socialdemokrater så dogmatiska. Vi har efter partikongressens beslut skrivit in i programmet för vårt arbete att vi skall förstatliga läromedelsproduktionen. Det är inte riktigt detsamma som att kunna säga till herr Wikström att detta är vi beredda att göra i år, om fem år eller om tio år. Vi har också klart deklarerat att det är fråga om en kartläggning av branschen, att känna till och kunna begränsa utbudet och att därefter kunna ta ställning till vilka åtgärder man behöver vidta. Så har socialdemokratin alltid arbetat och det fortsätter vi att göra även i de för folkpartiet så skrämmande frågorna som att i samhällets ägo lägga en produktion som är viktig för medborgarna i vårt samhälle.

Herr Wikström erkänner att han inte i alla sammanhang är objektiv. Det är glädjande. Det kanske också kommer ett erkännande om att det kan vara viktigt att begränsa det överflöd av läromedel som finns i dag och som på intet sätt garanterar att vi får en god, allsidig och mångsidig bild av olika ämnen i utbildningen av våra barn. Jag väntar på det erkännandet i nästa inlägg.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Om kammarens sent inkomna ledamöter undrar vad debatten handlar om vill jag bara verifiera det fru Lantz och fru Theorin nu har sagt: Vi är inte överens. Jag delar varken fru Lantz eller fru Theorins uppfattningar.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

M o m . 1–5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels re-

Onsdagen den
7 april 1976

---

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

reservationen nr 1 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 1 mom. 6 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 261
Nej - 41

M o m . 7-9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 1 mom. 10 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151
Nej - 151

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Fransson (c) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

M o m . 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 1 mom. 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151

Nej - 151

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Sjöholm (fp) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammaren hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll bifallit reservationen nr 3 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

M o m . 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 1 mom. 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 261
Nej - 41

Nr 102

Onsdagen den
7 april 1976

---

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

M o m . 13

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Elmstedt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Elmstedt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 189
Nej - 112
Avstår - 1

Punkten 3

M o m . 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 4

Herr TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

Hemställan

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels hemställan i reservationen nr 6 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 102

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 3 mom. 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i reservationen nr 6 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 290
Nej - 12

Motiveringen

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservationen nr 7 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner utbildningsutskottets motivering i betänkandet nr 21 punkten 3 mom. 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen nr 7 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151
Nej - 151

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Söderström (m) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammaren hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll godkänt den i reservationen nr 7 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl. anförda motiveringen.

M o m . 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr

Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 3 mom. 5 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 259
Nej - 41

M o m . 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 3 mom. 6 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 287
Nej - 13

Punkterna 4-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 7

M o m . 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av fröken Hörlén i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Hörlén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 102

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 7 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av fröken Hörlén i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hörlén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 269
Nej - 30
Avstår - 1

M o m . 4-9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 7 mom. 10 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 248
Nej - 49
Avstår - 3

M o m . 11

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 8-11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 12

M o m . 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3 och 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen 1395 av fröken Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 13

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av det på föredragningslistan återstående ärendet till morgondagens sammanträde.

§ 5 Herr talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle konstitutionsutskottets betänkande nr 45 och inrikesutskottets betänkande nr 37 uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden samt trafikutskottets betänkande nr 11 sättas sist.

§ 6 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställts

den 7 april

1975/76:309 av herr *Åsling* (c) till herr industriministern om en analys av rederiernas finansiella situation:

I propositionen 1975/76:121 omtalade industriministern att han hade för avsikt att genomföra en snabb analys av de svenska rederiernas finansiella situation. Denna skulle läggas till grund för statsmakternas ställningstagande till eventuella temporära statliga stödåtgärder så att rederierna ej tvingas sälja sina fartyg i nuvarande tryckta marknadsläge.

Då saken brådskar bl. a. med hänsyn till den osäkerhet som spritt sig bland rederinäringens kreditgivare vill jag fråga industriministern om han har möjlighet att redogöra för hur denna angelägenhet avancerat sedan propositionen skrevs.

§ 7 Kammaren åtskildes kl. 23.04.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert

Nr 102

Onsdagen den
7 april 1976

---

*Meddelande om
fråga*